

RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 180 (38).**

1922. a.

Sisu: 1. Päewakorra kinnitamine. — 2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. — 3. Maaseaduse § 23 täiendamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 4. Teise rahwuswahelise töökongressi poolt Genuas wastu wõetud laewaõnnetuse korral tööpuuduse eest maksetawa kahjutasu kohta käiwa konwentsiooni kinnitamise seadus — redaktsioon. Wastu wõetud. — 5. Teise rahwuswahelise töökongressi poolt Genuas wastu wõetud meremeestele töömuretsemise wahetalituse kohta käiwa konwentsiooni kinnitamise seadus, — redaktsioon. Wastu wõetud. — 6. Teise rahwuswahelise töökongressi poolt Genuas wastu wõetud merelaewanduses tööjõuna tarwitatawate laste wanaduse alammäära kohta käiwa konwentsiooni kinnitamise seadus, — redaktsioon. Wastu wõetud. — 7. Maamaksu tõstmise seadus Petserimaal ja narooatagustes waldades — III lugemisel. Wastu wõetud. — 8. Riigi 1922 a. lisaeelarwe nr. 3 — III lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Riigiasutuste 1922 a. krediitide sulgumise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Seadus 1923 a. eelarwe-summade tarwitamise kohta kuni 1923 a. eelarwe maksamahakkamiseni — II lugemisel. Wastu wõetud. — 11. Riigikogu kodukorra täiendamise seadus — III lugemisel. Wastu wõetud. — 12. Awalikkude algkoolide seaduse muutmise seadus rahwaalgatuse korras. — 13. Perekonna-abiraha seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 14. Saaremaa raudteehitamise seaduse muutmise seadus — päewakorral. — 15. Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 16. Pärandusmaksu muudatuse seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 17. Wäljamaalt sisseweetawate kaupade tollimärkidega warustamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 18. Wäljaspool linnasid ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 19. Õnnetujuhtumiste pensionide lisamaksu seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 20. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra küsimus.

Riigikogu koosolek 15. detsembril 1922 a. kell 5 p. 1.

Kokku on tulnud 80 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab esimees **K. Päts**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman**.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **J. Kukk**, teedeminister **K. Ipsberg**, sõjaminister **J. Soots**, töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna**, rahaminister **G. Westel**, haridusminister **A. Weiderman**, siseminister **K. Einbund**.

Koosolek algab kell 5.35 min.

1. Päewakorra wastuwõtmine. Juhataja **K. Päts**: Päewakord on eile Riigikogu koosolekul vastu wõetud. Riigikogu juhatusel hooleks jäeti päewakorra järjekord kokku seada. Nüüd on päewakord juhatusel kokku seadud ja laiali saadetud. Kas soowitakse selle päewakorra täiendamiseks wõi muutmiseks mingisuguseid ettepanekuid teha. Ettepanekuid tehtud ei ole, sellega jääb päewakord muutmata.

2. Teadaandmine komisjonidesse antud seaduseelnõude kohta. Abisekretäär **J. Bergman**: Riigikogu juhatusel poolt on järgmised seaduseelnõud komisjonidesse antud (loeb): Seaduseelnõu wäeteenis-

tuse kohustuse määrustiku (S. k. k. IV. wäljaanne 1915 a.) art. 19 täiendamise kohta — riigikaitse komisjoni; 2) riigiteenijate ametsõitute tasuseaduse osalise muutmise ja täiendamise seaduseelnõu — rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja **K. Päts**: Riigikogu läheb päewakorra esimese punkti juurde.

3. Maaseaduse § 23 täiendamise seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette kinnitada maaseaduse § 23 täiendamise seaduse teksti ühe parandusega, see on wõtta märkus esimeses sõna „metsamaad“ asemel „metsamaid“.

See oleks muidu olnud ainult grammatiline parandus, aga sel on nii mõõduandew tähendus, sellepärast tuleb wõtta „metsamaid“ nii, nagu järgmistes punktides igalpool on.

Juhataja **K. Päts**: Teisi ettepanekuid ei ole, asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Redaktsiooni komisjoni ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb teise päewakorra punkti juurde.

4. Teise rahvuswahelise töökonerentsi poolt Genuas wastuwõetud laewaõnnetuse korral tööpuuduse eest maksetawa kahjutasu kohta käiwa konwentsiooni kinnitamise seadus — redakt-sioon.

on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja **A. Jürgenstein** (loeb): Redaktsiooni komisjon paneb ette § 2 rida 1 maha kustutada sõna „ühes“. See sõna on ühes lauses kaks korda sees.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Redaktsiooni komisjoni parandus on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

5. Teise rahvuswahelise töökonerentsi poolt Genuas wastuwõetud mere-meestele töömu-retsemise wahtalituse kohta käiwa konwentsiooni kinnitamise seadus — redakt-sioon.

komisjoni ettepanek on, et mõlemad parandused, mis analoogilised, korruga hääletamisele tuleks. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Redaktsiooni komisjoni parandused on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

6. Teise rahvuswahelise töökonerentsi poolt Genuas wastuwõetud mere-laewanduses tööjõuna tarwitatawate laste wanaduse alammäärakohta käiwa konwentsiooni kinnitamise seadus — redakt-sioon.

on nähtawa enamusega wastuwõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

7. Maamaksu tõstmise seadus Petserimaal ja naroowatagustes waldades — III lugemisel.

sega wastuwõetud.

Aruandja **K. Koemets** (loeb): § 1. Maamaksu tõstetakse Petserimaal 13 marga pealt 40 marga peale ja naroowatagustes waldades 6 marga pealt 30 marga peale iga tarbe- ja metsamaa tiinu pealt.

W. Grigorjew (töer.): Господа хорошие представители. Я вношу вчерашнее предложение брать с десятины удобной земли 1 место 40 марок 50 марок.

Juhataja **K. Päts**: Rkl. Grigorjew'i poolt on parandus tehtud § 1-ses wastu wõtta 40-ne marga asemel 50 marka. Rohkem parandusi ei tehta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on 30 häälega 23 wastu tagasilükatud. Panen § 1 nii hääletamisele, nagu ta teisel lugemisel on wastu wõetud. (Hääletatakse.) Seega on § 1 nähtawa enamusega wastuwõetud.

Aruandja **K. Koemets** (loeb): § 2. Selle seadusega kaotawad oma maksu 31. detsembri 1920 aasta sea-

dus nr. 29 („Riigi Teataja“ nr. 4 — 1921 a.) § 4, lit. „e“ ja „g“ ettenähtud maksumäärused.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Seega on § 2 nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **K. Koemets** (loeb): § 3. See seadus hakkab maksuma tema wäljakuulutamisega „Riigi Teatajas“.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Seega on § 3 nähtawa enamusega wastu wõetud. Pannen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seega on see seadus nähtawa enamusega lõpulikulult wastu wõetud. Rkl. Wirma poolt on ettepanek tehtud seda seadust maksuma panna ilma redaktsiooni komisjoni andmata. Ma palun neid, kes selle ettepaneku poolt on, kätt üles tõsta. (Hääletatakse.) Seega on see seadus nähtawa enamusega wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

8. Riigi 1922 a. Rahaasjanduse
lisaelarwe nr. 3 komisjoni aru-
— **III lugemisel.** andja **A. Jürman**
(loeb): Riigi 1922 aasta
lisaelarwe nr. 3.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Seega on seaduse pealkiri nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

I. osa.

KULUDE SUURENDAMINE.

Korralised kulud.

RIIGIWANEM JA RIIGIKANTSELEI.

I. jagu.

Riigivanem.

Peatükk I.

§ 1. Palgad	27.000.—
§ 33. Riigivanema maja kulu	570.000.—
Kokku peatükk I.	597.000.—

II. jagu.

Peatükk I.

Riigikantselei.

§ 1. Palgad	22.700.—
§ 6. Majanduslikud kulud	59.700.—
§ 33. p. 3. Eritasud	375.615.—
Kokku peatükk I.	458.015.—

Peatükk II.

Riigiraamatukogu.

§ 1. Palgad	20.400.—
Kokku peatükk II.	20.400.—
Kokku Riigivanem ja riigikantselei	1.075.415.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Riigivanema ja riigikantselei eelarwe on kolmandal lugemisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

RIIGIKONTROLL.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	20.000.—
Kokku peatükk I.	20.000.—

Peatükk II.

Kantselei ja üldised kulud.

§ 4. Kantselei kulud	10.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	100.000.—
§ 7. Liikuw wara	100.000.—
§ 24. Kursuste kulud	70.000.—
Kokku peatükk II.	280.000.—

Peatükk III.

Tsiwiilosakond.

§ 1. Palgad	465.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	40.000.—
Kokku peatükk III.	505.000.—

Peatükk V.

Teedeosakond.

§ 1. Palgad	100.000.—
Kokku peatükk V.	100.000.—

Peatükk VII.

Sõjawäeosakond.

§ 1. Palgad	<u>50.000.—</u>
Kokku peatükk VII.	<u>50.000.—</u>
Kokku riigikontroll	955.000.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Riigikontrolli lisaeelarwe on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 1. Palgad	<u>38.400.—</u>
Kokku peatükk I.	<u>38.400.—</u>

Peatükk II.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	75.500.—
§ 11. Maks liikumata waranduste pealt	<u>23.300.—</u>
Kokku peatükk II.	<u>98.800.—</u>

Peatükk III.

Riigikassa.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	<u>385.800.—</u>
Kokku peatükk III. A.	<u>385.800.—</u>

III. B. Renteid.

§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>50.000.—</u>
Kokku peatükk III. B.	<u>50.000.—</u>

Peatükk IV.

Otsekoheste maksude peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	<u>223.000.—</u>
Kokku peatükk IV. A.	<u>223.000.—</u>

IV. B. Maksuametid.

§ 1. Palgad	<u>200.000.—</u>
Kokku peatükk IV. B.	<u>200.000.—</u>

Peatükk V.

Aktiisi peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>35.000.—</u>
Kokku peatükk V. A.	<u>35.000.—</u>

Peatükk VI.

Tolli peawalitsus.

B. Tolliametid.

§ 1. Palgad	2.919.200.—
§ 4. Kantselei kulud	<u>200.000.—</u>
Kokku peatükk VI. B.	<u>3.119.200.—</u>

Peatükk VII.

Talurahwa põllupank.

§ 1. Palgad	<u>49.800.—</u>
Kokku peatükk VII.	<u>49.800.—</u>
Kokku rahaministeerium	4.200.000.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rahaministeeriumi lisaeelarwe wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

KAUBANDUS-TÖÖSTUSMINISTEERIUM.

Peatükk II.

A. Keskasutus.

§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>50.000.—</u>
Kokku peatükk II. A.	<u>50.000.—</u>

II. B. Riigi kesklaboratoorium.

§ 1. Palgad	116.200.—
§ 7. Liikuw wara	99.500.—
§ 15. Remont	107.000.—
§ 19. Tehnilised kulud	<u>55.600.—</u>
Kokku peatükk II. B.	<u>378.300.—</u>

II. C. Kaalu-, mõõdu- ja proowikoda.

§ 1. Palgad	70.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>5.000.—</u>
Kokku peatükk II. C.	<u>75.000.—</u>

II. D. Patendiamet.

§ 4. Kantselei kulud	<u>50.000.—</u>
Kokku peatükk II. D.	<u>50.000.—</u>

Peatükk V.

Riigiwaranduste osakond.

A. Keskwalitsus.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele	532.000.—
b) töölistele	335.100.—
§§ 2. Päewarahad ja sõidukulud	14.000.—
§§ 3. Toetus ja arstiabi	20.000.—
§§ 4. Kantselei kulud	97.800.—
§§ 10. Ettenägemata kulud	143.000.—
	<u>1.141.900.—</u>

V. B. Kohtade peal.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele	125.900.—
b) töölistele	59.400.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	5.600.—
	<u>190.900.—</u>

Peatükk VI.

Toitlusministeeriumi likwideerimise komisjon.

§ 1. Palgad	155.000.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	4.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	14.000.—
§ 4. Kantselei kulud	11.200.—
§ 6. Majanduslikud kulud	31.100.—
§ 12. Juriidiline abi	18.000.—
	<u>233.300.—</u>

Kokku kaubandus-tööstus-ministeerium 2.119.400.—

Juhataja **K. P ä t s**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on kaubandus-tööstusministeeriumi lisaeelarwe wastu võetud.

Aruandja **A. J ü r m a n** (loeb):

HARIDUSMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 1. Palgad	88.800.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	50.000.—
	<u>138.800.—</u>

Peatükk II.

Ministeeriumi kantselei.

§ 1. Palgad	56.000.—
§ 4. Kantselei kulud	15.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	71.000.—
	<u>142.000.—</u>

Peatükk III.

Kooliosakond.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	110.200.—
	<u>110.200.—</u>

III. B. Riigikoolid.

§ 6. Majanduslikud kulud	1.395.000.—
	<u>1.395.000.—</u>

III. C. Awalikud koolid.

§ 1. Palgad	17.552.400.—
§ 28. Erakoolide toetusraha	1.405.000.—
	<u>18.957.400.—</u>

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

A. Keskasutus.

§ 33. Erikulud	12.600.—
	<u>12.600.—</u>

IV. B. Tartu ülikool.

§ 1. Palgad	4.725.700.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	200.000.—
§ 27. Teaduslistele institututidele, kabinetidele ja kliinikutele ülalpidamise kuludeks ning toetuseks	500.000.—
	<u>5.425.700.—</u>

IV. C. Riigi keskarhiiv.

§ 1. Palgad	27.900.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	9.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	166.500.—
	<u>203.400.—</u>

Peatükk V.

Majandusosakond.

§ 1. Palgad	124.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	250.000.—
§ 6. Kadrioru lossi korrashoidmise kulud	32.000.—
	<u>406.000.—</u>

Kokku haridusministeerium 26.791.100.—

Haridusminister **A. Weiderman**: Kordan eile tehtud ettepanekut haridusministeeriumi lisaeelarwes peatükk III. B. suurendada riigikoolide ma-

janduslikkude kulude arwel 137.800, Tartu ülikooli arwel — 237.200 ja riigi keskarhiivi arwel — 167.500 marga wõrra. Eile antud seletusele täienduseks pean juurde lisama, et Wõru seminaari suurendatud kulud on sellest tingitud, et nimetatud seminar tänawu aasta juurde sai lasteaiad ja Ameerika punaseristi ruumid, millele korrashoidmiseks ja ülewälpidamiseks käesolewa aasta eelarwesse summe ette nähtud ei olnud. Sellest on tingitud tema suurem krediidi nõudmine.

J u h a t a j a **K. P ä t s**: Haridusministri poolt on haridusministeeriumi lisaeelarwe juurde järgmine kirjalik ettepanek tehtud: „Haridusministeeriumi lisaeelarwele juurde lisada:

Peatükk III. B.

§ 6. Riigikoolide majanduslikud kulud 137.800.—

IV. B. Tartu ülikool.

§ 6. Majanduslikud kulud 237.200.—

IV. C. Riigi keskarhiiv.

§ 1. Palgad — ajutiste töötajate tasu 67.500.—

§ 7. Liikuw wara — riulite muretsemise kulud 100.000.—

Panen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse. Loetakse hääl.) Ettepanek on poolt saanud 29 häält, wastu 5 häält — sellega wastu wõetud. Panen nüüd hääletamisele haridusministeeriumi lisaeelarwe ühes wastuwõetud täiendusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on haridusministeeriumi lisaeelarwe wastu wõetud.

Aruandja **A. J ü r m a n** (loeb):

KOHTUMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 1. Palgad 47.400.—

Kokku peatükk I. 47.400.—

Peatükk II.

Ministeeriumi kantselei.

§ 4. Kantselei kulud 57.500.—

§ 15. Remont 40.000.—

Kokku peatükk II. 97.500.—

Peatükk III.

Kohtud.

A. Riigikohus.

§ 1. Palgad 53.000.—
§ 4. Kantselei kulud 13.500.—
§ 7. Liikuw wara 3.000.—

Kokku peatükk III. A. 69.500.—

III. B. Kohtud kohtadel.

§ 1. Palgad 1.480.000.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad 250.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi 341.000.—
§ 4. Kantselei kulud 135.000.—
§ 7. Liikuw wara 60.000.—
§ 15. Remont 105.600.—
§ 33. Tunnistajate ja ekspertide tasu 300.000.—

Kokku peatükk III. B. 2.671.600.—

Peatükk IV.

Prokuratuur.

B. Prokuratuur kohtadel.

§ 1. Palgad 381.000.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad 200.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi 40.000.—
§ 4. Kantselei kulud 34.700.—
§ 7. Liikuw wara 30.000.—

Kokku peatükk IV. B. 685.700.—

Peatükk V.

A. Wangimajade peawalitsus.

§ 1. Palgad 163.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi 57.000.—
§ 4. Kantselei kulud 5.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud 71.200.—

Kokku peatükk V. A. 296.200.—

V. B. Wangimajad.

§ 1. Palgad 4.000.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi 800.000.—
§ 15. Remont 3.745.000.—
§ 18. Wangide wedu 800.000.—

Kokku peatükk V. B. 9.345.000.—

V. C. Harku kolonii.

§ 1. Palgad 130.500.—
§ 6. Majanduslikud kulud 757.000.—
§ 7. Liikuw wara 120.000.—
§ 15. Remont 100.000.—

Kokku peatükk V. C. 1.107.500.—

Peatükk VI.

Kriminaalpolitsei.

A. Peawalitsus.

§ 1. Palgad	78.400.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	10.000.—

Kokku peatükk VI. A. 88.400.—

VI. B. Kriminaalpolitsei osakonnad.

§ 1. Palgad	2.002.800.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	250.000.—

Kokku peatükk VI. B. 2.252.800.—

Kokku kohtuministeerium 16.661.600.—

Juhataja **K. P ä t s**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on kohtuministeeriumi täiendamise eelarwe kolmandal lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **A. J ü r m a n** (loeb):

SISEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 1. Palgad	47.400.—
-------------	----------

Kokku peatükk I. 47.400.—

Peatükk II.

Ministeeriumi kantselei.

§ 1. Palgad	257.700.—
§ 6. Majanduslikud kulud	765.800.—

Kokku peatükk II. 1.023.500.—

Peatükk III.

Administratiiv asjade peawalitsus.

§ 2. Päewa- ja sõidukulud	15.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	12.000.—

Kokku peatükk III. 27.000.—

Peatükk IV.

Omawalitsusasjade peawalitsus.

§ 1. Palgad	81.900.—
-------------	----------

Kokku peatükk IV. 81.900.—

Peatükk V.

Politsei peawalitsus.

§ 1. Palgad	138.800.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	400.000.—

Kokku peatükk V. 538.800.—

V. B. Politseiasutused.

§ 1. Palgad	13.002.000.—
-------------	--------------

Kokku peatükk V. B. 13.002.000.—

Peatükk VIII.

A. Rekwireerimise ja sõjakahjude hindamise peakommissjon.

§ 1. Palgad	56.900.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	6.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	6.000.—

Kokku peatükk VIII. A. 68.900.—

VIII. B. Komisjonid.

§ 1. Palgad	35.400.—
-------------	----------

Kokku peatükk VIII. B. 35.400.—

Peatükk IX.

Kaitsepolitsei.

§ 1. Palgad	421.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	154.800.—
§ 7. Liikuw wara	30.800.—

Kokku peatükk IX. 606.600.—

Kokku siseministeerium 15.431.500.—

Juhataja **K. P ä t s**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on siseministeeriumi täiendamise eelarwe kolmandal lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **A. J ü r m a n** (loeb):

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Ministri kantselei.

§ 1. Palgad	128.700.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	750.000.—
§ 10. Ettenägemata kulud	21.000.—
§ 12. Kohtukulud	497.500.—

Kokku peatükk II. 1.397.200.—

Peatükk III.

Statistika büroo.

§ 1. Palgad	17.500.—
-------------	----------

Kokku peatükk III. 17.500.—

Peatükk V.

Maakorralduse walitsus.

A. Peawalitsus.

§ 5. Trükitööd	20.000.—
§ 7. Liikuw wara	40.000.—

Kokku peatükk V. A. 60.000.—

V. B. Esitus maakondades.

§ 1. Palgad	292.500.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	800.000.—
§ 4. Kantselei kulud	100.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	60.900.—
§ 8. Sõiduabinõud	30.000.—

Kokku peatükk V. B. 1.283.400.—

Peatükk VI.

Põllumajanduse peawalitsus.

A. Peawalitsus.

§ 1. Palgad	40.000.—
§ 33. p. 1. Nõupidamiste ja koosolekute korraldamise kulud	50.000.—
§ 33. p. 5. Põllumajanduse saaduste väljaveo kontrolli kulud	520.800.—

Kokku peatükk VI A. 610.800.—

VI. C. Seemne-kontrolljaam.

§ 1. Palgad	50.800.—
§ 6. Majanduslikud kulud	5.000.—

Kokku peatükk VI. C. 55.800.—

VI. F. Karjakasvatuse kool.

§ 10. Ettenägemata kulud	3.000.—
--------------------------	---------

Kokku peatükk VI. F. 3.000.—

VI. G. Peawalitsuse abirahad.

§ 28. p. 1. Haridusalal	140.300.—
-------------------------	-----------

Kokku peatükk VI. G. 140.300.—

Peatükk VIII.

Metsade peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 4. Kantselei kulud	154.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	49.100.—
§ 33. p. 2. Metsaasjanduse erikulud	200.000.—
§ 33. p. 3. Metsakultuuritööd ja lankide puhastamine	300.000.—

Kokku peatükk VIII. A. 703.100.—

VIII. B. Maakondade metsawalitsus.

§ 1. Palgad	442.300.—
§ 4. Kantselei kulud	80.000.—
§ 7. Liikuva wara muretsemine	20.000.—

Kokku peatükk VIII. B. 542.300.—

VIII. C. Metskonnad.

§ 1. Palgad	6.382.500.—
§ 4. Kantselei kulud	150.000.—
Kokku peatükk VIII. C.	6.532.500.—
Kokku põllutööministeerium	11.345.900.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on põllutööministeeriumit äiendaw eelarwe kolmandal lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):**TEEDEMINISTEERIUM.**

Peatükk I.

Juhatus.

§ 1. Palgad	34.800.—
Kokku peatükk I.	34.800.—

Peatükk II.

Ministri kantselei, arweosakond, tehnikaosakond, eraraudteede inspeksioon.

§ 1. Sõjaministeeriumi käes tarwitada olevate tehharude ja platwormide parandus ning korras-hoid	1.458.000.—
Kokku peatükk II.	1.458.000.—

Raudteewalitsus.

I jagu.

Peatükk I.

Peawalitsus ja üldised kulud.

§ 1. Raudteeülema, tema abide, eriinseneeride ja kantselei palgad	100.000.—
§ 2. Arweosakonna, peakassa- ja arwejaosakonna palgad	450.000.—
§ 3. Statistika jaoskonna palgad	60.000.—
§ 4. Tulude kontrolljaoskonna palgad	899.200.—
§ 5. Kaubandusjaoskonna palgad	86.000.—
§ 6. Terwishoiu osakonna palgad	500.000.—
§ 7. Warustusosakonna palgad	453.500.—

Kokku peatükk I. 2.548.700.—

Peatükk II.

Üldised kulud.

§ 2. Abirahad	865.000.—
§ 5. Toetus-, päewa- ja sõidurahad	630.000.—
§ 6. Rawitsemise kulud	700.000.—
§ 7. Kohtukulud	300.000.—
§ 9. Kongresside, konverentside ja komisjonide kulud	50.000.—
§ 11. Tasu kahjude eest	500.000.—

Kokku peatükk II. 3.045.000.—

Kokku I jagu 5.593.700.—

II jagu.

Tee- ja ehitusosakond.

Peatükk I.

Osakondade ja jaoskondade walitsus.

§ 1. Osakonna ja jaoskondade teenijate palgad	1.034.500.—
§ 3. Kantselei kulud	150.000.—

Kokku peatükk I. 1.184.500.—

Peatükk II.

Tee ja kunstliste ehituste korrashoidmine.

§ 1. Tee järelwalwe, korraspidamine ja parandustöö:	
a) teenijate palgad	2.000.000.—
b) tee korraspidamise ja paranduskulud	2.915.300.—
§ 2. Tee signaalide ja ehituste walgustamine	35.000.—
§ 6. Ajutised abinõud teewalli kunstliste ehituste uhte vastu	117.400.—
§ 11. Lumepuhastamine ja abinõud tuiskude vastu	3.060.000.—
§ 12. Muhkude parandus	435.000.—
§ 13. Tee ja jaamade tehniliste abinõude korraspidamine	90.000.—

Kokku peatükk II. 8.652.700.—

Peatükk III.

Hoonete ja weewärgi kulud.

§ 1. Hoonete ja weewärgi parandajate ja järelwaatajate palgad	300.000.—
§ 2. Hoonete, õuede ja plankide korraspidamine	1.902.000.—

§ 3. Kaubahoowide, plankide, platside ja teede korraspidamine 1.000.000.—

§ 4. Weewärgi, weesawutuse kohtade ja kanalisatsioonide korraspidamine 500.000.—Kokku peatükk III. 3.702.000.—

Kokku II jagu 13.539.200.—

III jagu.

Liikumisosakond.

Peatükk I.

Osakonna walitsus.

§ 1. Osakonna, jaoskondade ja liini-administratsiooni palgad	260.000.—
§ 2. Majanduslikud kulud	626.000.—
§ 3. Kantselei kulud	500.000.—

Kokku peatükk I. 1.386.000.—

Peatükk II.

Jaamade kulud.

§ 1. Jaama tehnilise teenistuse teenijate palgad	9.567.200.—
§ 2. Jaama kaubanduslike teenistuse teenijate palgad	1.980.800.—
§ 4. Kauba ja багаashi sisse- ja wäljalaadimine	1.500.000.—
§ 5. Kauba wastuwõte, kütte- ja weoabinõud, kaalurewidentide ja meistrite palgad	38.500.—
§ 6. Sõidupiletite ja kauba weodokumentide kulud	2.000.000.—

Kokku peatükk II. 15.086.500.—

Peatükk III.

Rongide teenistus.

§ 1. Palgad	1.659.600.—
-------------	-------------

Kokku peatükk III. 1.659.600.—

Peatükk IV.

Telegraaf ja telefon.

§ 1. Telegraafi jaoskonna walitsuse ja liiniametnikkude palgad	995.500.—
--	-----------

Kokku peatükk IV. 995.500.—

Kokku III jagu 19.127.600.—

IV jagu.

Weosakond.

Peatükk I.

§ 1. Weosakondade ja jaoskondade teenijate palgad	1.656.900.—
§ 2. Kantselei kulud	200.000.—
Kokku peatükk I.	1.856.900.—

Peatükk II.

Rongide weoteenistus ja weewarustus.

§ 1. Weduri brigaadide palgad	4.000.000.—
§ 2. Wedurite küte	12.000.000.—
§ 3. Wedurite walgustus	99.300.—
§ 5. Wedurite puhastus ja katelde pesemine	276.400.—
§ 6. Weewarustus ja teenijate palgad	600.000.—
Kokku peatükk II.	16.975.700.—

Peatükk III.

Wagunite ülewaldamise kulud.

§ 1. Wagunite ülewaatajate palgad	848.000.—
§ 3. Wagunite küte	2.900.000.—
§ 5. Wagunite määre	1.225.000.—
Kokku peatükk III.	4.973.000.—

Peatükk IV.

Töökodade ülewaldamise kulud.

§ 1. Depoo töökodade ametnikkude ja teenijate palgad	470.000.—
§ 7. Maks töölistele haiguspäewade eest	799.000.—
Kokku peatükk IV.	1.269.000.—

Peatükk V.

Wedurite uuendus ja parandus.

§ 1. Sõidurongi wedurite, tendrite ja nende inwentaari uuendus ja parandus	2.470.000.—
§ 2. Kaubarongi wedurite uuendus ja parandus	9.940.000.—
Kokku peatükk V.	12.410.000.—
Kokku IV jagu	37.484.600.—

V jagu.

Erikulud.

Peatükk IV.

Raudteede olukorra tõstmise kulud.

§ 1. b) Tee ja ehitusosakonnas	1.506.300.—
c) Liikumisosakonnas	1.000.000.—
Kokku peatükk IV.	2.506.300.—
Kokku V jagu	2.506.300.—
Kokku raudteewalitsus	78.251.400.—

Posti-telegraafi-telefoni peawalitsus.

Peatükk II.

Posti-telegraafi-telefoni kontorite ja radiojaamade ülewaldamine.

§ 1. Palgad	12.800.000.—
§ 4. Liikuw wara	162.000.—
Kokku peatükk II.	12.962.000.—

Peatükk III.

Üldised kulud.

§ 2. Toetus ja arstiabi	1.000.000.—
§ 7. Rahwuswahelised posti-telegraafi-telefoni maksud	6.000.000.—
§ 8. Tahweti ja telegraafi, telefoni eest ülemäära wastuwõetud summade tagasimaksud	190.000.—
Kokku peatükk III.	7.190.000.—
Kokku postiwalitsus	20.152.000.—

Maanteede, sisemiste weeteede walitsus.

Peatükk III.

Tööd ja ehitused.

§ 1. Teede korraspidamine	10.600.—
§ 2. Sildade korraspidamine	200.000.—
§ 6. Teede uuendused	668.000.—
§ 7. Sildade uuendused	4.061.000.—
Kokku peatükk III.	4.939.600.—
Kokku maanteede walitsus	4.939.600.—

Ehituspeawalitsus.

A. Keskwalitsus.

§ 6. Majanduslikud kulud	165.200.—
Kokku A.	165.200.—

B. Waranduste walitsemine.

§ 1. Palgad	82.200.—
§ 7. Liikuw wara	10.000.—
§ 15. Remont	475.900.—
	<u>Kokku B. 568.100.—</u>
Kokku ehituspeawalitsus	733.300.—

Meriasjanduse peawalitsus.

III. A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	152.800.—
	<u>Kokku A. 152.800.—</u>

III. B. Administratiiv osakond ja sadamad.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele ja kuuteenijaile	1.062.000.—
§ 4. Kantselei kulud	183.000.—
§ 10. Ettenägemata kulud	1.000.000.—
§ 20. p. 2. laewade remont	1.000.000.—
	<u>Kokku B. 3.245.000.—</u>

III. C. Uppunud waranduste päästeosakond.

§ 1. Palgad	25.200.—
	<u>Kokku C. 25.200.—</u>

III. D. Lootside, tuletornide ja meremärkide osakond.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele ja kuuteenijaile	681.900.—
b) laewakomandole	1.059.400.—
	<u>Kokku D. 1.741.300.—</u>

III. E. Traalerite osakond.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele ja kuuteenijaile	51.500.—
b) laewakomandole	622.600.—
	<u>Kokku E. 674.100.—</u>

III. F. Keskladu.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele ja kuuteenijaile	110.200.—
	<u>Kokku F. 110.200.—</u>

Kokku meriasjanduse peawalitsus 5.948.600.—

Meriasjanduse peawalitsuse ehitusosakond.

IV. A. Keskasutus.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele ja kuuteenijaile	517.900.—
b) laewakomandole	1.000.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	204.000.—
	<u>Kokku A. 1.721.900.—</u>

IV. B. Töökojad.

§ 1. Palgad:	
a) ametnikkudele ja kuuteenijaile	120.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	96.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	178.400.—
	<u>Kokku B. 394.400.—</u>

Kokku meriasjanduse peawalitsuse ehitusosakond 2.116.300.—

Kokku teedeministeerium 113.634.000.—

Juhataja **K. P ä t s**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on teedeministeeriumi täiendamise eelarwe kolmandal lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **A. J ü r m a n** (loeb):

WÄLISMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 9. p. 1. Esituskulud	300.000.—
	<u>Kokku peatükk I. 300.000.—</u>

Peatükk II.

Keskasutus.

§ 4. Kantselei kulud	600.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	200.000.—
§ 8. Sõiduabinõud	100.000.—
	<u>Kokku peatükk II. 900.000.—</u>

Kokku välisministeerium 1.200.000.—

Juhataja **K. P ä t s**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on välisministeeriumi täiendamise eelarwe kolmandal lugemisel vastu wõetud.

Aruandja **A. J ü r m a n** (loeb):

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 1. Palgad	39.200.—
Kokku peatükk I.	39.200.—

Peatükk II.

Keskasutus.

Ministeeriumi kantselei ühes kõigi osakondadega.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	60.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	50.000.—
§ 4. Kantselei kulud	60.000.—
§ 7. Liikuv wara	85.000.—
§ 8. Sõiduabinõud	260.000.—
Kokku peatükk II.	515.000.—

Peatükk III.

Hoolekande osakond.

§ 33. p. 1. Wabadussõjas inwaliidide ja langenute perekondade pension	6.035.500.—
§ 33. p. 3. Langenud sõdurite laste kooliraha	50.000.—
§ 33. p. 4. Väljateeninud ohwitseride, sõjawäe meditsiin- ja veterinaär-arstide ja sõjawäeametnikkude pension	10.800.—
§ 33. p. 5. Ametkohuste täitmisel wiga- ja surmasaanud riigiteenijate ja nende perekondade pension	665.000.—
§ 33. p. 6. Jaan Poska perekonna pension	5.500.—
§ 33. p. 17. Optantide ja sõjawangide ning väljamaalt tulnud Eesti kodanikkude toetamine	1.900.000.—
§ 33. p. 18. Hoolekanne nõdrameelsete eest	1.010.000.—
§ 33. p. 24. Wabariigi inwaliidide rawitsemiskulud	742.000.—
Kokku peatükk III.	10.418.800.—

Peatükk IV.

B. Töökaitse kommissariaat.

§ 7. Liikuv wara	280.000.—
Kokku peatükk IV B.	280.000.—

Peatükk V.

B. Terwishoiu asutused.

§ 32. p. 8. Taagepera sanatoorium	5.437.400.—
Kokku peatükk V.	5.437.400.—

Kokku töö-hoolekandeministeerium 16.690.400.—

Kokku korralised kulud 210.646.815.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on töö-hoolekandeministeeriumi täiendaw eelarwe kolmandal lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

Erakorralised kulud.

A. Riigi keskasutuste kulud.

RIIGIKANTSELEI.

Peatükk IV.

Riigi statistika keskbüroo.

§ 2. Rahwalugemise kulud	1.000.000.—
Kokku riigikantselei 1.000.000.—	

HARIDUSMINISTEERIUM.

Peatükk IV.

B. Tartu ülikool.

§ 7. Tartus Laial tän. nr. 34/36 asuwa Wolde- mar Knorring'i liikumata waranduse omandamine ülikooli jaoks	6.250.000.—
Kokku peatükk IV. B.	6.250.000.—

Peatükk V. B.

§ 1. Kapitaal-remondid, ümber- ja juurdeehitused riigi koolimajades	9.850.000.—
Kokku peatükk V. B.	9.850.000.—

Kokku haridusministeerium 16.100.000.—

Peatükk III.

Tsiwiilosakond.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	<u>230.000.—</u>
Kokku peatükk III	230.000.—

Peatükk IV.

Rahaosakond.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	35.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>50.000.—</u>
Kokku peatükk IV	85.000.—

Peatükk V.

Teedeosakond.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	60.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>50.000.—</u>
Kokku peatükk V	110.000.—

Peatükk VI.

Keskraamatupidamise osakond.

§ 1. Palgad	200.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>15.000.—</u>
Kokku peatükk VI	215.000.—

Peatükk VII.

Sõjawäeosakond.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	175.000.—
§ 3. Toetus ja arstiabi	<u>120.000.—</u>
Kokku peatükk VII	295.000.—
Kokku riigikontroll	955.000.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on täiendawa eelarwe nr. 3 riigikontrolli korraliste kulude vähendamise osa wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk III.

Riigikassa.

B. Renteid.

§ 1. Palgad	<u>2.200.000.—</u>
Kokku peatükk III B.	2.200.000.—

Peatükk V.

Aktiisi peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 33. p. 1. Piirituse tööstus	<u>2.000.000.—</u>
Kokku peatükk V A.	2.000.000.—

Peatükk VIII.

Riigi wõlad ja laenud.

§ 34. Protsentide tasumine	10.100.000.—
§ 35. Operatsiooni kulud laenude realiseerimise ja kustutamise puhul, prowisjonid ja komisjonid ning kursywahe katmine	<u>30.000.000.—</u>
Kokku peatükk VIII	40.100.000.—
Kokku rahaministeerium	44.300.000.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Täiendawa eelarwe nr. 3 rahaministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa on kolmandal lugemisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

HARIDUSMINISTEERIUM.

Peatükk III.

Kooliosakond.

B. Riigikoolid.

§ 1. Palgad	<u>1.882.600.—</u>
Kokku peatükk III B.	1.882.600.—

Peatükk IV.

Teaduse- ja kunstiosakond.

B. Tartu ülikool.

§ 28. Stipendiumid	<u>400.000.—</u>
Kokku peatükk IV B.	400.000.—

IV. C. Riigi keskarhiiv.

§ 4. Kantselei kulud	<u>30.000.—</u>
Kokku peatükk IV C.	30.000.—
Kokku haridusministeerium	2.312.600.—

Juhataja **K. Päts:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on täiendawa eelarwe nr. 3 haridusministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

KOHTUMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Keskasutus.

§ 1. Palgad	272.000.—
§ 5. Kodifikatsioon ja seaduste kirjastus	500.000.—
Kokku peatükk II	772.000.—

Peatükk III.

Kohtud.

A. Riigikohus.

§ 3. Toetus ja arstiabi	93.500.—
§ 6. Majanduslikud kulud	80.000.—
§ 33. Tunnistajate tasu	6.000.—
Kokku peatükk III A.	179.500.—

III. B. Kohtud kohtadel.

§ 6. Majanduslikud kulud	619.000.—
Kokku peatükk III B.	619.000.—

Peatükk IV.

Prokuratuur.

B. Prokuratuur kohtadel.

§ 6. Majanduslikud kulud	95.000.—
Kokku peatükk IV B.	95.000.—

Peatükk V.

Wangimajade peawalitsus.

B. Wangimajad.

§ 6. Majanduslikud kulud	200.000.—
§ 7. Liikuw wara	200.000.—
§ 14. Ametnikkude riided, jalanõud ja sõjariistad	1.100.000.—

§ 29. Wangide ülewõlpidamine	5.000.000.—
§ 33. p. 2. Wangimajade waimulikkude palgad	70.000.—
Kokku peatükk V B.	6.570.000.—

V. C. Harku kolonii.

§ 3. Toetus ja arstiabi	40.000.—
§ 18. Kaswandikkude wedu	20.000.—
§ 29. Kaswandikkude ülewõlpidamine	800.000.—
Kokku peatükk V C.	860.000.—

Peatükk -VI.

Kriminaalpolitsei.

A. Peawalitsus.

§ 6. Majanduslikud kulud	31.500.—
Kokku peatükk VI A.	31.500.—

VI. B. Kriminaalpolitsei osakonnad.

§ 6. Majanduslikud kulud	120.000.—
Kokku peatükk VI B.	120.000.—
Kokku kohtuministeerium	9.247.000.—

Juhataja **K. Päts:** (Hääletatakse.) Täiendawa eelarwe nr. 3 kohtuministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

SISEMINISTEERIUM.

Peatükk V.

Politsei peawalitsus.

B. Politseiasutused.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	200.000.—
§ 6. Majanduslikud kulud	400.000.—
§ 8. p. 1. Sõiduabinõud	100.000.—
§ 29. Wangide toitmine	500.000.—
Kokku peatükk V B.	1.200.000.—

Peatükk IX.

Kaitsepolitsei.

§ 33. p. 3. Väljaminekud poliitilise kuritegevuse vastu võitlemiseks ja poliitilise piiriwalwe teostamiseks	30.800.—
---	----------

Kokku peatükk IX 30.800.—

Kokku siseministeerium 1.230.800.—

Juhataja **K. Päts:** (Hääletatakse.) Täiendawa eelarwe nr. 3 siseministeeriumikorraliste kulude vähendamise osa on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

SÕJAMINISTEERIUM.

§ 2. Rahaline ülewalpida-	6.000.000.—
mine	
§ 10. Intendantline warustus	15.000.000.—
§ 19. Sõjalaewastik	500.000.—

Kokku sõjaministeerium 21.500.000.—

Juhataja **K. Päts:** (Hääletatakse.) Täiendawa eelarwe nr. 3 sõjaministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Juhatus.

§ 1. Palgad	40.000.—
-------------	----------

Kokku peatükk I 40.000.—

Peatükk II.

Ministri kantselei.

§ 7. Liikuw wara	100.000.—
------------------	-----------

Kokku peatükk II 100.000.—

Peatükk IV.

Maamõõdu ja hindamise walitsus.

§ 1. Palgad	3.000.000.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	1.000.000.—

Kokku peatükk IV 4.000.000.—

Peatükk V.

Maakorralduse peawalitsus.

A. Peawalitsus.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	200.000.—
Kokku peatükk V A.	200.000.—

V. B. Esitus maakondades.

§ 15. Riigihoonete hädalised parandused	307.000.—
Kokku peatükk V B.	307.000.—

Peatükk VI.

Põllumajanduse peawalitsus.

C. Seemne-kontrolljaam.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	15.000.—
Kokku peatükk VI C.	15.000.—

VI. D. Riigi põllutöö-katsejaam.

§ 1. Palgad	40.000.—
Kokku peatükk VI D.	40.000.—

VI. E. Piimatalituse kool.

§ 1. Palgad	122.700.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	1.500.—
§ 4. Kantselei kulud	6.100.—
§ 6. Majanduslikud kulud	3.000.—
§ 7. Liikuw wara	7.000.—

Kokku peatükk VI E. 140.300.—

VI. G. Peawalitsuse abirahad.

§ 28. p. 1. Haridusalal	149.000.—
Kokku peatükk VI G.	149.000.—

Peatükk VIII.

Metsade peawalitsus.

A. Keskasutus.

§ 1. Palgad	91.000.—
§ 2. Päewa- ja sõidurahad	400.000.—
§ 33. p. 5. Hüdrotehnilised ja maaparanduse tööd	100.000.—
§ 33. p. 6. Metsaweoteede tööd	150.000.—
§ 33. p. 9. Maksud metsamaa pealt	1.500.000.—
§ 33. p. 10. Tööstushoonete, masinate ja materiaali tule vastu kinnitamine	100.000.—
§ 33. p. 11. Metsatulikahjude kustutamine	350.000.—

Kokku peatükk VIII A. 2.691.000.—

VIII. B. Maakondade metsawalitsus.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	100.000.—
§ 8. Sõiduabinõud	20.000.—
Kokku peatükk VIII B.	120.000.—

VIII. C. Metskonnad.

§ 2. Päewa- ja sõidurahad	300.000.—
Kokku peatükk VIII C.	300.000.—
Kokku põllutööministeerium	8.102.300.—

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on täiendawa eelarwe nr. 3 põllutööministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

TEEDEMINISTEERIUM.

Peatükk II.

Ministri kantselei, arweosakond, tehnika osakond, eraraudteede inspeksioon.

§ 1. Palgad	34.800.—
Kokku peatükk II	34.800.—

Raudteewalitsus.

III jagu.

Liikumisosakond.

Peatükk II.

Jaamade kulud.

§ 3. Jaamaruumide küte, walgustus, signaalide, käsilaternate, teede ja õuede walgustus	450.000.—
Kokku peatükk II	450.000.—
Kokku III jagu	450.000.—

IV jagu.

Weosakond.

Peatükk I.

§ 2. Majanduslikud kulud	30.000.—
Kokku peatükk I	30.000.—

Peatükk II.

Rongide weeteenistus ja weewarustus.

§ 7. Weewõte ja puhastuskulud	700.000.—
Kokku peatükk II	700.000.—

Peatükk III.

Wagunite ülewalpidamise kulud.

§ 4. Wagunite walgustus	350.000.—
Kokku peatükk III	350.000.—

Peatükk IV.

Töökodade ülewalpidamise kulud.

§ 4. Töökodade, katelde, ääside ja ahjude küte ja walgustus; kesk-kütte ja walgustuse parandus ja korrashoidmine	3.000.000.—
Kokku peatükk IV	3.000.000.—
Kokku IV jagu	4.080.000.—
Kokku raudteewalitsus	4.530.000.—

Maanteede, sisemiste weeteede walitsus.

Peatükk I.

§ 3. Toetus ja arstiabi	75.000.—
Kokku peatükk I	75.000.—

Peatükk II.

Jaoskondade ülewalpidamine.

§ 1. Palgad	250.000.—
Kokku peatükk II	250.000.—

Peatükk III.

Tööd ja ehitused.

§ 4. Sadamate ja kallaste korraspidamine	650.000.—
§ 5. Hoonete ja majade korraspidamine	200.000.—
Kokku peatükk III	850.000.—
Kokku maanteede walitsus	1.175.000.—

Meriasjanduse peawalitsus.

B. Administratiiv osakond ja sadamad.

§ 1. Palgad:

b) Laewakomandole 100.000.—

§ 16. Küte 1.000.000.—

Kokku B. 1.100.000.—

D. Lootside, tuletornide ja merimärkide osakond.

§ 16. Küte 2.500.000.—

Kokku D. 2.500.000.—

E. Traalerite osakond.

§ 16. Küte 3.300.000.—

Kokku E. 3.300.000.—

Meriasjanduse peawalitsuse ehitusosakond.

A. Keskasutus.

§ 16. Küte 2.200.000.—Kokku A. 2.200.000.—Kokku meriasjanduse peawalitsus 9.100.000.—**Kokku teedeministeerium 14.839.800.—**

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on täiendawa eelarwe nr. 3 teedeministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa vastu wõetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

WÄLISMINISTEERIUM.

Peatükk III.

Keskasutus.

Wälisesitused.

A. Summad välisministri kasutada.

§ 33. p. 1. b) Attasheed 1.200.000.—**Kokku välisministeerium 1.200.000.—**

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on täiendawa eelarwe nr. 3 välisministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa vastu wõetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

TÖÖ-HOOLEKANDEMINISTEERIUM.

Peatükk III.

Hoolekande osakond.§ 33. p. 2. Weneagsete pensionääride toetus 20.000.000.—

Kokku peatükk III 20.000.000.—

Peatükk V. (Sisemin. peat. VI).

A. Terwishoiu peawalitsus.

§ 31. p. 2. Eesti kodanikude rawitsemise kulud väljamaa riiklistes asutustes 150.000.—Kokku peatükk V A. 150.000.—**Kokku töö-hoolekandeministeerium 20.150.000.—****Kokku korralised kulud 123.837.500.—**

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on täiendawa eelarwe nr. 3 tööhoolekandeministeeriumi korraliste kulude vähendamise osa vastu wõetud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

ERAKORRALISED KULUD.

A. Riigi keskasutuste kulud.

RAHAMINISTEERIUM.

Peatükk I.

§ 1. Riigiwõlgade tasumine 4.500.000.—

§ 2. Sõjaaegsete rekwireerimiste arwete õiendamine 5.400.000.—**Kokku rahaministeerium 9.900.000.—****SÕJAMINISTEERIUM.**§ 21. Sõjaaegsed kulud 300.000.—**Kokku sõjaministeerium 300.000.—****PÖLLUTÖÖMINISTEERIUM.**

Peatükk I.

Maakorralduse peawalitsus.§ 1. Maaparandustööd 4.200.000.—**Kokku põllutööministeerium 4.200.000.—****Kokku erakorralised kulud 14.400.000.—****Kokku vähendada kulusid 138.237.500.—**

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Riigikeskasutuste erakorraliste kulude vähendamise osa lisaeelarwest nr. 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman** (loeb): III osa. See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Lisaeelarwe nr. 3 III osa on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen lisaeelarwe nr. 3 lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on lisaeelarwe nr. 3 wastu wõetud. (J. Piiskar (is.): Ara lugeda.) Nõutakse hääle äralugemist. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Lisaeelarwe poolt on hääletanud 44 rkl., wastu 15. Sellega on lisaeelarwe nr. 3 III lugemisel 44 häälega 15 wastu wastu wõetud.

Aruandja **A. Jürman**: Teen ettepaneku lisaeelarwe nr. 3 wastu wõtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

9. Riigiasutuste Rahaasjanduse 1922 a. krediitide komisjoni aru- sulgumise seadus andja O. Strand- — II lugemisel. man (loeb): Riigiasutuste 1922 a. krediitide sulumise seadus.

Juhataja **K. Päts**: (J. Piiskar (is.): See pole õige keel, „sulgumise“, mitte „sulumise“. Aruandja O. Strandman: Uue- mas keeles on „sulgumise“. Paremt poolt: Muidu maal sulgewad kanad. Naer. Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 1. Kõik 1922 a. lõpuks riigiasutuste tarwitamata jäänud krediidid, wälja arwatud operatsiooni fondid ja need krediidid, mis selle seaduse §§ 2 ja 4 ette nähtud, sulutakse 15. jaanuaril 1923 a. ja

lähewad riigikassa käsutada. 1. jaanuarist kuni 15. jaanuarini 1923 a. on lubatud 1922 a. eelarwe arwel maksta ainult 1922 aastal tekkinud kulused.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 2. Kui riigiasutused 15. jaanuariks 1923 a. ehituste ja ehituse kapitaalremontide krediitide tarwitamist 1922 a. eelarwes ettenähtud tööde ulatuses ja 10. dets. 1922 a. sõlmitud lepingute põhjal tellimisi ei ole jõudnud lõpule wiia, siis määrab rahaminister wastawate krediitide ülejäägi tarwilises suuruses riigiasutuste käsutada kuni 31. dets. 1923 a. ja arwatakse need ülejäägid 1923 a. eelarwe juurde. Riigi keskasutused seawad kokku ja saadawad riigikassale ja riigikontrollile hiljemalt 1. weebruariks 1923 a. üksikasjalised nimekirjad ülemaltähendatud krediitide ülejääkide kohta.

Märkus: Haridusministeeriumile korraliste kulude alal riigi 1922 a. eelarwe peatükk IV A. § 33 järele Eesti kirjelduse wäljaandmiseks määratud 500.000-margalise krediidi ülejääk, samuti ka kinniswarade omandamiseks määratud 1922 aasta krediitide ülejäägid jäetakse lahtiseks kuni 31. detsembrini 1923 a. ja arwatakse 1923 a. eelarwele juurde.

Teedeminister **K. Ipsberg**: Lugupeetud rahwasaadikud! Sellele seadusele juurdelisatud seletuskirjas on öeldud, et komisjoni poolt ettewõetud parandused on suuremalt osalt redaktsioonilised parandused, wälja arwatud märkus § 2 juurde. Selles redaktsioonilises paranduses on siiski mitmed asjad sarnase wäljenduse omandanud, mis ehk sekkeldusi ja arusaamatusi wõiks tekitada. Siin on nimelt öeldud „kui riigiasutused 15. jaanuariks 1923 a. ehituste ja ehituse kapitaalremontide krediitide tarwitamist 1922 a. eelarwes ettenähtud tööde ulatuses jne.“ Walitsuse ettepanekus oli jutt ainult „ehitustest“ ja „kapitaalremontidest“. Siin on ülearune sõna „ehituste“ juurde tulnud. Sellest wõib arusaamatusi tekkida, sest wõib waielda, mis ehitused need on. Kui aga jätame „kapitaalremontide“, nagu walitsuse ettepanekus oli, siis on asi selge. Harilikult mõeldakse ehituse all mingisugust maja, tsiwillehitust. Meil on aga ka laewad ehitused. On nüüd laew kapitaalremontis,

siis peab töö seisma jääma, kui arwed osalt veel õiendamata, sest selle ühe sõna pärast ei saa krediiti enam tarvitada, sest võiks aru saada, et see ehituse remont ei ole.

Samuti on ka sildade juures. Mõned sillad on praegu veel lõpetusel. Et sekkdusi ära hoida, panen mina ette teisest reast sõna „ehituste“ välja jätta.

Arusaamatus võib tekkida ka sellest, et samas paragrahwis 3 reas on ette nähtud „10. detsembriks“ sõlmitud lepingud. Oli aga mõeldud 31. detsembriks. See võib jällegi arusaamatusi sünnitada. Meie ei saa ju 10. detsembriks enam oma asutustele teada anda, et niisugune seadus on vastu võetud. Praegu on mitmelt poolt pakkumisi tehtud. Kõik eeltööd on tehtud, ainult leping on alla kirjutada. Kõik väljapakkumised on tehtud ja allakirjutamine sünnib nädala ehk paari pärast. Sel põhjusel ei saa kuidagi praegu enam tagasi astuda, sest leping on faktiliselt sõlmitud, kui väljapakkumised on tehtud. Nüüd tekib aga niisugune seisukord, et ei saa sel põhjal pärast enam raha välja maksta. Seaduse § 7 ütleb: et see seadus hakkab maksma 31. detsembril. See tähendab, et ükski asutus, mis sõlmib mingisuguseid lepinguid, ei talita veel seadusvastaselt. Tema hakkab seadusvastaselt talitama alles peale 31. detsembril. Tekib niisugune wahekord, et leping on sõlmitud seaduse alusel, kuid raha ei saa mitte välja maksta. Tähen-dab, siis tekiwad protsessid ja nõnda edasi, mida meil sugugi tarwis ei ole. Sellepärast teen ettepaneku, et selles paragrahwis „10. detsembri“ asemel võetakse „31. detsember“. Minu ettepanekud oleks siis järgmised:

§ 2 välja jätta teisest reast sõna „ehituste“. Kolmandas reas „10. detsembri 1922“ asemel võtta „31. detsembrini 1922“.

Juhataja **K. Päts**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **O. Strandman**: Ma wõin Riigikogule põhjendada parandusi, mis komisjonis ette wõeti. Kõige pealt oli, nagu juba teedeminister tähendas, eelnõus „kapitaalremondid“. Rahaasjanduse komisjon aga lisas juurde „ehituste“. Tekkis küsimus, missuguseid remontisid siin arwatakse. Rahaasjanduse komisjon oli arwamisel, et ainult ehituse kapitaalremondid siin wõiwad arwesse saada wõetud. Igatahes ei ole minul õigust teedeministri ettepanekuga ühineda. Mis

lepingute tähtaja määramisesse puutub, siis on see täielikult komisjoni poolt teadwusega tehtud. Komisjon oli arwamisel, et ei ole soowitaw aasta wiimastel päewadel järgmiseks aastaks siduwaid lepinguid sõlmida. Minewal aastal ei jäetud krediitid üldse lahti. See nähtus on ju ka tuttaw, et walitsusasutused katsuwad kõik wana aasta krediitid ära tarwitada nii kui wõimalik. Rahaasjanduse komisjon arwab, et kui lepingud on tehtud enne seda, kui see seadus on ette pandud, siis ei tule mitte uusi krediitid nõutada. Kui aga nüüd aasta lõpul niisuguseid lepinguid tehtakse, siis seowad nad meid kauemaks ajaks. See ei ole mitte soowitaw nähtus. Siin tuleks krediitid uuesti paluda. Sellepärast pean ütleva, et mina teedeministri parandusega komisjoni nimel mitte ühineda ei saa, neil motiividel, mida praegu Riigikogule ette kandsin.

Juhataja **K. Päts**: Asun hääletamisele. Panen kõige pealt teedeministri paranduse § 2 välja jätta teisest reast sõna „ehituste“ ja kolmandas reas „10. dets. 1922 a.“ asemele wõtta „31. dets. 1922 a.“ hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtaw enamuse on vastu, sellega on parandus tagasi lükatud.

Panen § 2 komisjoni redaktsioonis hääletamisele. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 3. Riigiasutuste poolt kunni 31. detsembrini 1922 a. väljaantud ja õiendamata awansid wäljamaal kantakse 1922 a. wastawate kulude arwele. Hiljemalt ilmsikstulnud nende awanside ülejäägid lähewad riigikassa käsutada.

Juhataja **K. Päts**: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **O. Strandman** (loeb): § 4. Kunni 15. jaanuarini 1923 a. rahaasutuste poolt lunastamata orderid, mis riigiasutuste poolt 1922 a. krediitide arwel riigi wõlauskujate nimele välja kirjutatud, jääwad maksma kunni 31. detsembrini 1923 a., kui neil orderitel lühemat maksu tähtaega ette nähtud ei ole. Riigi keskasutused annawad need summad teada riigikassale ja riigikontrollile hiljemalt 15. weebuariks 1923 a.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 5. Kõik teised kuni 15. jaanuarini 1923 a. täitmata 1922 a. kohustused riigi wõlaskujate vastu õiendatakse 1923 a. wastawatest krediitidest.

Ma pean siia juurde tähendama, et kui teedeminister ettepaneku tegi, et nende lepingute jaoks tarwisminewad krediidid sisse wõetaks, mis aasta lõpul sõlmitakse, siis oleks just loomulik § 5 järele käia ja need krediidid tulewase aasta eelarwesse kanda.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 6. Rahaministril on õigus selle seaduse täitmiseks lähemaid juhtnõore wälja anda.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 7. See seadus hakkab maksma 31. detsembril 1922 a.

Isiklikult arwan ma, et § 7 wõib olla mitte wäga õnnelik ei ole, aga neid raskusi ta siiski ei tee, mis härra teedeminister arwas. Sest kuigi tema praegu maksma ei hakka, ikkagi ei saa meie neid krediitidest muidu tarwitada, kui neid peab uuesti 1923 a. eelarwes § 5 korrast nõudma.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamusega vastu wõetud, sellega see seadus on II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

10. Seadus 1923 a. eelarwe-summade tarwitamise kohta kuni 1923 a. eelarwe maksmahakkamiseni — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O. Strandman (loeb): Seadus 1923 a. eelarwe-summade tarwitamise kohta kuni 1923 a. eelarwe maksmahakkamiseni.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 1. Kuni riigi 1923 a. eelarwe maks-

mahakkamiseni on riigikassal õigus rahaministri korraldusel riigi keskasutustele eelkrediite awada nende 1923 a. eelarwe arwel iga kuu kohta üks kaheteistkümnendik osa 1922 a. eelarwes ettenähtud korraliste ja erakorraliste kulude ning operatsiooni fondide summadest, wälja arwatud seda liiki eelarwe paragrahwi dele wastawad summad mis 1923 a. eelarwes ette nähtud ei ole.

Rahaasjanduse komisjoni nimel pean siia juurde lisama, et siin alguses walitsuse poolt esitatud projektis oli 4 reas, sõnade: „iga kuu kohta“ järele: „¹/₁₀ osa palgakrediitidest, muudest krediitidest aga üks kaheteistkümnendik osa“. Walitsus arwas, et ainult ¹/₁₂ osaga läbi ei saa, kuna palgad tulewal aasta märksa suuremaks lähewad. Paragrahwi muutmine rahaasjanduse komisjonis tuli aga sellest, et meil oli alguses mõte, et wõib olla, saab palgakrediitide suurendamist palgaseadusega läbi wiia. Kuna aga nüüd selgub, et seda palgaseadusega teha ei saa, tegi komisjon mulle ülesandeks esialgselt tekstist wäljajäetud osa juurde lisada. Sellepärast teen komisjoni nimel ettepaneku: Juurde lisada 4. reas sõnade järele „iga kuu kohta“ sõnad: „üks kümnendik osa palgakrediitidest, muudest krediitidest aga...“.

Juhataja K. Päts: Täiendus on tehtud komisjoni aruandja poolt, sellega tuleb ta ühes seaduse paragrahwi redaktioniga hääletamisele. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja O. Strandman (loeb): § 2. See seadus hakkab maksma 1. jaanuarist 1923 a.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega vastu wõetud. Sellega on see seadus II lugemisel vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

11. Riigikogu kodukorra täiendamise seadus — III lugemisel.

Kodukorra komisjoni aruandja A. Tupits (loeb): Riigikogu kodukorra täiendamise seadus.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja **A. Tupits** (loeb): I. Riigikogu kodukord („Riigi Teataja“ nr. 33 — 1921 a.) täiendatakse järgmiselt:

§ 46¹. Rahvaalgatamise korras esitatud seaduseelnõu wastuwõtmine wõi tagasilükkamine sünnib Riigikogu poolt peale ühekordse sisulise arutamise.

Enne sisulist arutamist otsustatakse seaduseelnõu arutamise kord § 47 korras.

Riigikogu poolt wastuwõetud rahwaalgatamise korras esitatud seaduste kohta on makswad seaduse keelelised redigeerimise ja seaduse wäljakuulutamise seisapanemise ning rahwahääletamise nõudmise asjus kodukorra §§ 55, 56, 57 ja 58 ettenähtud kord.

K. Wirma (sd.): II lugemisel tegin mina parandusettepaneku, mille esimest lõiget lahus hääletati. Asja läbi kaaludes arwan, et kui peaks vastu wõetama selle ettepaneku I lõige, siis see küsimuse osalt ära lahendab. Need motiivid, mis II lugemisel aruandja poolt minu ettepaneku vastu ette toodi, on selgusetud. Asi ei ole mitte nii, nagu seda ette kanti. Aruandja seletas, et kõik see küsimus tuleb lahendada eriseaduses, et tuleb nimelt Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise seadus wastawalt parandada ja sellega küsimus ära lahendada. See wõib olla, et seda küsimust tähendatud seaduses üldiselt lahendatakse, kuid seal ei ole koht lahendada küsimust, kuidas selle asja kõik Riigikogus peab minema. Seda wiimast küsimust käesolewa eelnõuga ei taheta lahendada, kuid sellest järgneb, et tulewikus tuleb ikkagi kodukorra täiendamise juurde asuda, et asjasse selgust muretseda. Minu ettepanek on rajatud tarwidusele wiia asjaajamise kord kokkukõllasse põhiseadusega. Härra Linnamägi aga wäidab, et seda ei ole waja teha. Härra Linnamägi tõi isegi näitusi ja luges ette walimisseaduse § 31 märkuse, kus on öeldud, et Riigikogul enesel ei ole midagi ütlemist, kui rahwaalgatamise korras ette pandud seadus põhiseaduse muutmise kohta käib. Härra Linnamägi nähtawasti ei hooli sugugi põhiseadusest ja ei usu, et põhiseadus ikkagi teistmoodi räägib, kui tema asjast aru saab. Tema sai eriseadusest ühe paragrahwi kätte ja usub, et sellega on asi selge. Mina aga ei saa niimoodi asja peale waadata ja otsin tuge põhiseadusest, olen seda lugenud ja otsusele jõudnud, et walimisseadus on wastalus põhiseadusega. Silmas pidades, et

kuigi rahwaalgatuse seaduses praegu selgusetu kord kõrwaldatakse, on ikkagi tarwidus, et kodukorras oleks selle küsimuse kõik Riigikogus lähemalt ära tähendatud. Sellepärast kordan oma ettepaneku I lõiget sel kujul, nagu seda II lugemisel tegin, nimelt § 46¹ teiseks lõikeks wõtta uus lõige: „Riigikogu päewakorda wõetud rahwaalgatamise korras esitatud seaduseelnõu kohta otsustab Riigikogu kõige pealt, kas rahwaalgatamise nõudmine wastab seadustes ettenähtud tingimustele.“ Minu II lugemisel tehtud paranduse muud osad näitawad, kuidas seda asja üksikasjaliselt teha, kui selleks leidub kodukorras wastawaid aluseid. Tähtis on ainult see I osa.

A. Rei (sd.): Ma tahaks toetada rkl. Wirma ettepaneku I lõiget. Kui siin eile ette toodi niisugune wäide, et niisugust ettepanekut wõiks vastu wõtta Riigikogu walimisseadust parandades, mitte aga kodukorda muutes, siis ei saa niisugust wäidet mitte kaaluwaks pidada, sest see on ainult ettekääne. Järjest muudetakse seadusi teise asja kohta käiwates seadustes. Näituseks kui weksliseadus wälja anti, siis muudeti sellesama weksliseadusega terve rida tsiwiilkohtupidamise seadusi ja kellegil ei tulnud mõttesse nõuda, et kui tahetakse muuta mõnda tsiwiilkohtupidamise seaduse paragrahwi, siis selleks waja on iseäralist seadust, tsiwiilkohtupidamise seaduse muutmise kohta, weksliseaduses aga seda ei tohi teha. Kui mõni arwab, et igas seaduses peab tingimata ära tähendatud olema, missugused paragrahwid selle seadusega ära muudetakse, siis ei saa niisugust waadet mitte põhjendatuks pidada. See on juba seaduse tarwitaja, seaduse käsitaja asi otsustada, missugused seaduse paragrahwid on uue seaduse läbi ära muudetud ja seadusandja asi see ei ole. Käesolew parandus kõlbab igatahes palju rohkem Riigikogu kodukorda, kui Riigikogu walimisseadusesse, nagu siin praegu härra Wirma wäga õigesti põhjendas. Oleks tõesti loomulik, kui see norm, mida täna parandaja ette pani, saaks vastu wõetud. Et selle läbi saab ära muudetud rahwaalgatamise seaduses üks punkt, see ei wõi miskisuguseks takistuseks olla. Kui ükskord hakatakse kodifitseerima meie Riigikogu walimisseadust, siis wiskab kodifikaator selle seaduse § 31-sest pool esimest lauset wälja ja sellega on asi lahendatud. Mina arwan, et miskisugust

wormilist takistust ei ole rkl. Wirma poolt ettepanud paranduse wastuwõtmiseks. Sisuliselt on tema õiglane ja tarwilik ja ma ei saa Riigikogu juhatusel liigete seisukohast aru, kes pretenteeriwad selle peale, et rahwaalgatuse korras esitatud seaduseelnõude seadusnõuetele wastawust peaks Riigikogu juhatus ette ära otsustama, aga mitte Riigikogu ise otsustama. Põhiseadusega see mitte kooskõlas ei ole ja minu arust ei oleks just Riigikogu juhatusel liigete seisukohalt sugugi mitte soowitaw, et selle küsimuse otsustamine, mille kohta, wõib olla, nemad teisiti otsustawad, kui Riigikogu, peaks tingimata nende kätte kuuluma. Aga see on igaühe oma arusaamise asi. Mina arwan, et need, kes tahawad, et meie asjaajamine sünniks kindlas ja läbimõeldud konstitutsioonilises korras, need peaks hääletama selle ettepaneku poolt, mida siin rkl. Wirma tegi. Aga kui see tagasi lükatakse, siis wõib seda seletada ainult teatawate telgitaguste kombinatsioonidega, mitte aga põhimõteteliste kaalumistega.

Juhataja K. Päts: Aruandja sõna ei tarwita. Rkl. Wirma poolt on järgmine parandus sisse tulnud: Seaduse II lõikesse mahutada järgmist: „Riigikogu päewakorda wõetud rahwaalgatamise korras esitatud seaduseelnõu kohta otsustab Riigikogu kõige pealt, kas rahwaalgatamise nõudmine wastab seaduses ettenähtud tingimustele.“ Parandus tuleb enne hääletamisele, kui seaduseelnõu paragrahw. Panen paranduse hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääli.) Paranduse poolt on 21, wastu 25, sellega on parandus tagasi lükatud. (K. Wirma (sd.): Palun sedelitega hääletada!) Palun sedelid tuua. Sedelitele palun peale kirjutada, kes paranduse wastuwõtmise poolt — „poolt“ ja kes wastu, „wastu“.

Kas tehakse ettepanekuid sedelite äralugemise kohta? (Hääled: Juhatusel hooleks jätta.) Soowitatakse juhatusel hooleks jätta. (Sedelid loewad esimees K. Päts ja abisekretäär J. Bergman.) Sedelitega hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 34 häält, wastu 28 ja erapooletuid 2, seega on parandus wastu wõetud. Panen seaduse esimese osa ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Seega on seaduse I. osa nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Tupits (loeb): II. See seadus hakkab maksma tema wastuwõtmisega.

Juhataja K. Päts: (Hääletatakse.) Seega on seaduse II osa nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Tupits: Kuna see seadus iseenesest õige lühike ja redaktiooni komisjoni liikme poolt läbi waadatud, siis teen ma ettepaneku seda seadust wastu wõtta ilma redaktiooni komisjoni andmata.

Juhataja K. Päts: Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Seadus on lõpuhääletamisel nähtawa enamusega wastu wõetud.

Nüüd panen hääletamisele komisjoni aruandja ettepaneku seda seadust wastu wõtta ilma redaktiooni komisjoni andmata. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

12. Awalikkude (A. Anderkopp (töer.): Palun korra kohta sõna.) seaduse muutmise seadus rahwaalgatuse korras, Sõna on korra kohta — päewakorral. rkl. Anderkopp'il.

A. Anderkopp (töer.): Minu arwates ei saa Riigikogu praegu seda päewakorrapunkti mitte arutada ja nimelt järgmistel põhjustel: omal ajal, kui see küsimus päewakorras oli, tegi Riigikogu otsuse, et tema enne seda päewakorrapunkti arutada ei saa, kunni pole maksmapandud kord, kuidas arutada. Asi on ju iseenesest väga selge. Kodukorra § 58 põhjal wõib iga seaduse kohta, mis rahwahääletamise alt ära wõetud ei ole, 1/3 osa Riigikogu seaduslikust koosseisust nõuda kirjalikult seaduse wäljakuulutamise seismapanekut, et rahwale wõimaldada rahwahääletamist nõuda. Meie oleme siin kodukorra muutmise seaduse praegu wastu wõtnud ja peame ikkagi wist ootama tema maksmahakkamist. Kodukorra põhjal on see aeg ootamiseks 3 päewa. Wõib olla, öeldakse mulle selle peale, et meie oleme seadusi maksmapannud otsekohe, ilma seda tähtaega ootamata, aga ma wõin selle peale niipalju tähendada, et need on maksuseadused ja

eelarwe ning lepingud välisriikidega, mis rahwahääletamise alla ei kuulu ja missugune kord praegusel korral mõõduandew ei saa olla. Nende kohta loomulikult ei saa ka tarwitada kodukorra § 58. Kui Riigikogu tahab austada oma õigusi ja samuti neid seadusi, mis ta välja annud, maksma pannud ja ühes sellega ei taha jalge alla tallata rahwa õigust, siis ei saa ta seda seadust mitte arutada enne, kui kolmepäewane tähtaeg möödab. Et ette arwata on, et Riigikogu koosolek weel teispäewal peetakse, siis möödub selleks ajaks parajasti 3 päewa ja võib selle seaduse teispäewasel koosolekul arutusele wõtta. Teen ettepaneku seda päewakorra-punkti täna mitte arutusele wõtta, waid teispäewasel koosolekul.

Juhataja **K. Päts**: Sõna on korra kohta rkl. Tupits'al.

A. Tupits (põl.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Sellest ajast peale, kui käesolew rahwaalgatuse seadus Riigikogule ära anti, wõiwad kõik Riigikogu liikmed ja rühmad, samuti ka kogu rahwas tähele panna üht iseäralikku nähtust, — piinliku hoolega otsitakse wiimast kui peensust, püütakse iga wäiksemagi motiwi peale toetades leida põhjust, et selle seaduse arutamist pikale wenitada, ja algatust hoopis kõrwaldada. Meie oleme seda kogu aja tähele pannud ja weel täna nägime, et wastu wõeti parandus, mille ainus eesmärk wormilistel põhjustel seaduseelnõu arutamist wenitada. Tõendusks olgu see, et kui see ettepanek wastu wõeti, siis pahemalt poolt hüüti: „Kas nüüd saite!“ Kui ettepanek tehti seda kodukorra täiendust ilma redaktsiooni komisjoni andmata maksma panna, siis leidis inimesi, kes isegi selle ettepaneku wastu hääletasid. Kõik see tõendab aina, et seda küsimust wõimalikult wenitada püütakse. Nüüd on jällegi leitud uus wõimalus, wormiline põhjus selle kodukorra täienduse tarwitusele wõtmise takistamiseks. Igas kodukorras, wõtame ükskõik missuguse parlamendi kodukorra, leidub ju punktisid, mida wõimalik oleks ära kasutada, kuid tegelikult seda ei tehta. Ma tahaks teada saada, missugused Riigikogu liikmed ehk rühmad kawatsewad seda wäikest kolmerealist kodukorra täiendusseadust rahwahääletamisele wiia. Põllumeeste rühm, vähemalt, ei kawatse seda mitte. Siin on ainult näha, et selle ettekäände all rahwaalgatuse arutamisele wõtmist wenitada püütakse. Selleks on

ka ette toodud see kolmepäewaline tähtaeg. Meie rühm ei saa seda seisukohta mitte jagada, waid arwab, et käesolewa päewakorra-punkti arutamisele praegu asuda wõiks.

A. Palwadre (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Tõepoolest võib märgata, et kristliku rahwaerakonna algatus on väga iseäraliku käigu wõtnud ju algusest peale. Ka Riigikogus leidis ta iseäralikku wastuwõtmist. See iseäraldus tuleb aga sellest, et kristlik rahwaerakond õpib alles selle seaduseelnõu esitamise juures tundma Eesti wabariigi põhiseadust ja tutwustab ennast ka kodukorraga. On ilmsiks tulnud, et kristlik rahwaerakond ise ei tea, missuguse esituse ta Riigikogule annud. Meie mäletame ju väga hästi, et kui Riigikogu juhatus poolt see esitis oli Riigikogu päewakorda wõetud, siis kristliku rahwaerakonna rühma poolt ettepanek tehti teda päewakorrast ära wõtta Riigikogu juhatusese ülesandeks tehes sellest esitisest seaduseelnõu välja otsida ja ainult seaduseelnõu Riigikogule esitada. Kristlik rahwaerakond, vähemalt ühes osas, kahtleb praegugi selle juures, mis nad tõepoolest Riigikogu juhatusesele saatnud, — on see seaduseelnõu wõi mitte? Wiimase ettepaneku järele on selgesti näha, et kristlik rahwaerakond siiski arwab, et see seaduseelnõu ei ole ja et Riigikogu juhatus peaks nende ettepanekust seaduseelnõu välja otsima. Oleks väga imelik olnud, kui Riigikogu sarnastel oludel kergelt wastu wõtaks kristliku rahwaerakonna poolt algatatud seaduseelnõu, inille kohta isegi kahtlus võib tõusta, et ta põhiseadusele wastu käib ja nimelt selles mõttes, et tahetakse sisse seada riigiusku, tahetakse riigi kodanikkudele kohustusi peale panna usu propageerimiseks. Meie põhiseadus ei näe mitte ette, et meil riigiusk peaks olema, et meil kodanikud kohustusi peaksid kandma teatawa usu kasuks. Kui nüüd sarnase ettepaneku tullakse ja kuigi selle ettepaneku kasuks on leitud 25 tuhat allkirja, siis ei ütelda ka awalikult, et põhiseadust muuta tahetakse, waid tasa ja targu tahetakse põhiseaduse mõttest kõrwale kalduda, wõimaldades Eestis riiklist usku sisse seada ning usku propageerida koolides riigi kulul. Seda lubada ei wõi. Mind üllatab iseäranis see, kui räägitakse, et selle asja taga seisab lõpmata palju rahwast, et nii ja nii palju on allkirju tulnud, et rahwas põnewusega ootab, on ärewuses. Ka mina

olen maal käinud ning usuõpetusest rääkinud, ei ole aga mitte märganud, et see usuõpetuse küsimus väga suurt poolehoidu leiab. (A. Tupits (põl.): Teie räägite usuõpetuse vastu.) Ma ei ole mitte isegi usuõpetuse vastu rääkinud, waid selle vastu, et ta koolidele saaks sunduslikuks tehtud ja isegi põllumehed ei ole minu mõtete vastu olnud. Rahwa hulgas ei ole mingisugust ärewust märgata. Ainult Riigikogus tõendatakse, nagu oleks kogu maa mässamas ja kõik ootaks usuõpetust jne. See on täiesti wale arusaamine rahwa soovidest. Ei ole ususi see, mis praegu rahwa meeoleolu ärewaks teeb, waid palju maisemad asjad. Mul on täielik õigus kinnitada, et Riigikogu poolt on palju seadusi, ettepanekuid ja parandusi tagasi lükatud, mis on esitatud opositsiooni rühmade poolt, millede taga tingimata palju rohkem inimesi seisab, kui selle usuõpetuse küsimuse taga. Keegi ei ole neid kümneid tuhandeid allkirju, mis usuõpetuse küsimuse kasuks saadud, õieti waadanudki, kuid kindel on see, et seal hulgas väga palju ühe käekirjaga kirjutatud allkirju on. See allkirjade hulk, mis teie saanud olete, ei ole nii suur asi, millega nii uhkustada võiks ja nõuda, et küsimust peab kiirelt jaatawalt lahendama, nagu luwitaks rahwaenamust kõige rohkem usuõpetus. Mind sarnased wäited sugugi ei kohuta. Selles küsimuses tuleb käia makswate seaduste järele ning makswas korras seda küsimust lähendada.

Mina olen täiesti rkl. Anderkopp'i ettepaneku poolt, et seda küsimust täna päewakorrast ära wõtta. Kui teie waatate põhiseadust, siis näete, et meie seadused räägiwad kahest asjast, — seaduse wastuwõtmisest ja seaduse maksmahakkamisest. Seaduse maksmahakkamine on ühenduses seaduse wäljakuulutamisega, sest ilma wälja kuulutamata ükski seadus maksma ei hakka. See on öeldud niihästi põhiseaduses kui ka kodukorras. See ei tähenda weel seda... (Wahelhüüded ja müraparemal pool.) Lugu on niisugune, et sarnaseid pretsedente kohus maksmapanemise juures ei tunnista. (Segased wahelhüüded paremalt poolt).

Juhataja **K. Päts** (kõlistab): Ma palun rahwasaadikuid kohtade pealt mitte kõneleda.

A. Palwadre (sd.): Kui meie era-teel wastastikusel kokkuleppel tunnistame

teatawa akti seaduseks, siis ei tähenda see weel sugugi, et ta seadus on, kui keegi tahab selle vastu waielda, siis võib ta seda teha. Meil on ette nähtud seaduste wastuwõtmise ja maksmahakkamise kord. Seadus hakkab maksma tema wäljakuulutamise ja wäljakuulutamise sünnib harilikult „Riigi Teatajas“. Need on põhiseaduse §§ 53 ja 54. Wäljakuulutamise wiis võib aga ka teistsugune olla ja „Riigi Teatajas“ ei ole sugugi sunduslik seadust wälja kuulutada, waid seadus võib maksma hakata näituseks, kui ta kõikidele Riigikogu liigetele on teada antud, kui ta on teada antud rahwale üleskleepimiste teel linnades, maal jne. Kui seaduses eneses aga selleks muud korda ja tähtaega pole ette nähtud, hakkab tema maksma 10 päewa pärast peale tema wäljakuulutamist „Riigi Teatajas“. See on jälle üks uus õpetund härra Tupits'ile kui ka kristlikule rahwaerakonnale... (J. Laidoner (põl.): Härra Tupits saab ilma Teie õpetuseta läbi.) et peab asja algusest peale õieti ajama.

Igatahes on täiesti kindel, et tänase wastuwõtmisega see seadus maksma ei hakka. Keegi ei wõi ometi selle juures kahelda, et kolm päewa tuleb tingimata ära oodata, enne kui tema võib maksma hakata, see on minimaalne nõudmine. Rkl. Anderkopp tegi ettepaneku seda päewakorrast ära jätta ja teisipäewase koosoleku päewakorda wõtta — ma toetan ettepaneku esimest osa ja tõstan weel teise küsimuse ülesse, kas selle kolme päewa pärast ki see seadus maksma hakkab. Praegu ta igatahes weel ei maksa ja kui ei ole mitte kindlaks määratud kord, mille järele peame rahwaalgatuse korras esitatud seaduseelnõusid arutama, ei saa ka neid arutada, kui meie juba ennem oleme otsustanud, et enne sisulist arutamist peab wastawa seadusega kindlaks määratama kord, mille järele sarnaseid seaduseelnõusid arutada tuleb.

A. Anderkopp (töer.): Mina tahtsin kõige pealt härra Parik'ile tähendada, et meil omal ajal niisugune kord wast on olnud, nagu ta tähendas. Kuid härra Parik ei tohiks wist ära unustada, et meil sellel alal kahte teed käidud on. Esimene kord oli see, kus maksma pandi ajutine kord seaduste wäljakuulutamise ja maksmahakkamise kohta, ja siis teiseks tuli päris kodukord. Ja need juhtumised, mis härra Parik ette tõi, olid enne, kui kodukord maksma sai pandud.

Mina saaks kõigest neist waidlustest ja seletustest, mis siin täna olid, aru, kui öeldakse, et need ja need juriidilised seletused mitte õiged ei ole. Kui härra Tupits oleks siin seletanud, et need alused, mis mina ette tõi, mitte õiged ei ole, siis oleks iksteist mõistnud, kui tema aga rääkima tuleb, et meie tahame meelega wiiwitada, siis pean ma küll ütleva, et mina isiklikult olen püüdnud asja otsustamist igapidi kiirustada. Kui aga mõned teie härrad tahawad maale sõita ja sellepärast mitte teisi-päewani oodata ei taha, siis on see ju ka teatud põhjus, aga sellepärast ei maksaks mitte härra Tupits'il wälja tulla ja ütelda, et meil ükskõik on, kas seadusi on wõi mitte, et meie neid otsima ei lähe. Kui meie põhiseaduse omal ajal wastu wõtsime, siis oli meil põhimõte, nagu põhiseaduse alguses on öeldud, et Eesti rahwas kõikumata usus ja wankumata tahtmises tahab omale luua riiki ja seda rajada seadusele, siis saime meie sellest ikka nii aru, et meie seadust arutada tahame. Nüüd ollakse teisel arwamisel. Need, kes meie seadust ei austa ja kellele ta tühine sõnakõlks on, need hääletawad härra Tupits'i poolt, aga need, kes wähegi tahawad seadusest lugu pidada, need wist ikka niisuguse demagoogia peale sisse minna ei saaks.

W. Linnamägi (kristl.): (N a e r.) Härra Palwadre särawa näoga, kui laps jõulupuu all suure lõbuga tungis nüüd kristliku rahwaerakonna kallale, sellepärast et ometi on nende ettepanek läbi läinud ja nad ühe uue konksu üles leidnud, millega rahwaalgatusel ettepanud seaduse üle otsustamist pikendada. Ma tahaksin otsekohe ütelda, et peab ikka mehed olema ja mitte niisuguseid konksusid tarwitama, missuguseid üks tõsine mees mitte ei tarwita. On ometi kaks ilmawaadet olemas, kaks seisukohta: ühed on usu poolt, teised wastu. Ütelge seda aga julgelt ja otsekohe wälja, et teie usu wastased olete, et teie usku ega usuõpetust koolidesse ei taha, ütelge seda, ja meie ei wõi teile sellepärast süüd mõista. Aga teie ei taha seda awalikult wälja ütelda, waid püüate naeru ja pilkamisega näidata, et kristlik erakond midagi teha ei oska, ei oska seda küsimust üles wõtta ega teda läbi wiia jne. Aga mu härrad, waadake ometi põhiseadust ja tema najal wäljantud eriseadusi, siis peate otsekohe ütleva, et need on natukene isewärki seadused. Kui teie wõtate Shweitsi kanto-

nite põhiseadusi, Shweitsi föderatsiooni konstitutsiooni, siis on see hoopis midagi muud kui meil. Seal need asjad sünniwad lihtsalt, meil ei sünni nad aga mitte nii kergesti, ja see on esimene juhtumine kus meie selle küsimuse oleme üles wõtnud. Kui meie siin ka mõne wäärsammu oleme teinud, siis on see täiesti wabandataw. Sellepärast aga meile peale tungida, et meie midagi ei oska ja midagi ei tea, see on natukene wiisakuseta. Teie olete põhiseaduse wälja annud ja põhiseaduse najal wälja annud terwe rea eriseadusi ja kui need liialt puudulikud on, — mitmesuguseid waateid wõib ju olla, — siis olete teie neid Asutawas Kogus sotsialistlike enamusega wastu wõttes selles süüdi. Teie ei mõistnud õigeid seadusi luua. Nüüd edasi, kui teie arwate, et rahwas ükskõikne on selle küsimuse kohta, isegi kahtlete selle juures, et rahwatuhanded sellepärast ärewuses on ja nende 90.000 allkirja juures ütlete, et need hullude hingede allkirjad olla ja see teiste mõistlikkude inimeste poolehoidmist ei leia, siis on tarwis teda panna rahwa otsustamise alla, las nad seda otsustawad ja las see nõudmine langeb teie rõõmuks tagasi, kukub läbi. Laske seda fakti ette tuua, kas rahwas seda tahab wõi mitte. Selle poolt teie aga ei ole. Aga nüüd edasi need mõtted, mis awaldati selle kohta, et siiski see kodukorra parandus ei ole weel maksma hakanud, mille kohta Riigikogu otsustas, et tema wastuwõtmise momendist maksma hakkab. Ma ei taha mitte selle wastu waielda, wõib olla on see ka õige, aga kui nüüd waadata seda asja tegeliku elu küljest ja oletame tõesti nii, et leitakse 34 Riigikogu liiget, kes selle seaduse maksmahakkamise seismapanemist nõuawad, mis siis lõpuks wälja tuleb. Waatame seda ligemalt järele. Neil on õigus 10. päewa jooksul endile seltsimehi koguda, kes siis nõuawad meie kodukorra põhjal, et seaduse wäljakuulutamine seisma pandaks. Siis kahe kuu jooksul on neil aega 25.000 allkirja koguda neilt, kes neid toetawad. Ütleme et kahe kuu jooksul on nemad 25.000 allkirja korjanud. Siis on üle nelja kuu mööda läinud. Sellejärele tuleb suwine Riigikogu waheaeg ja seda küsimust ei saagi Riigikogus otsustamisele panna. (A. Anderkopp (töer.): See ei ole ikka nii, see tuleb algatuse korras.) Ma ei hakka praegu Teiega waidlema, aga kas wõib ülepea niiviisi rahwa tahtmisega talitada. Poolteist kuud on see rahwa-

algatus Riigikogus seisnud kõiksuguste konksude taga, ehk kui sinna weel pühadewaheaega 2 nädalat juurde arwata, siis on ta juba warsti 2 kuud seisnud. Kui nüüd peame ootama kunni see seaduses ettenähtud termin mööda läheb, siis on üle nelja kuu mööda läinud. Nelja kuu jooksul peab ta juba rahwahääletamisel olema, aga siin ei saa seda mitte teha, kui see oletus läbi läheks. Neli kuud on siis juba ammu möödas ja seda esimest rahwaalgatuse nõudmist ei saa ülepea rahwahääletamisele panna. See uus kodukorra paranduse seadus on jällegi otsekohe selle suure seletamise peale waatamata ometi põhiseadusega wastolus. Kui kaugele meie siis lõppude-lõpuks saame. See küsimus peaks ükskord ära otsustatud saama ja teda mitte kõiksugu konksude taha ära peitma. Teie agiteerite selle wastu, meie agiteerime selle poolt. Rahwas on selles asjas majesteet. Tehku rahwas lõpuotsust. Ärge püüdke mitte rahwa tahtmist miskiks panna.

Juhataja K. Päts: Sõna faktiliseks märkuseks on rkl. Palwadre'l.

A. Palwadre (sd.): Paremalt poolt räägitakse ikka konksudest, mis pahemalt poolt välja mõeldakse. Faktiliseks öenduseks tuletan meelde: Kui korra meie rühma poolt ette pandi mingisugune esitis uute maksude kohta, siis otsustas Riigikogu wanematekogu parempoolse enamusega, et meie esitis ei ole mitte niiviisi wormuleeritud, et teda saaks hääletamisele panna. Sel ajal oli härra Strandman Riigikogu esimees ja tema wõib seda tõendada. Meie wõtsime oma ettepaneku tagasi ja ei katsunud mitte kangekaelselt tõendada, nagu oleks parempoolne enamus konksusid tarwitanud. Kui meie nõuame, et ka parem pool peaks seaduse järele käima, siis ei ole see mitte konksude otsimine, waid see on hariliku korra austamine.

Juhataja K. Päts: Poolt on rääkinud kaks ja wastu kaks, sellega ei saa mina enam selle asja kohta sõna anda ja panen härra Anderkopp'i ettepaneku hääletamisele, et päwakorra p. 10 päwakorrast ära wõtta, senni, kui kodukorra § 58. ettenähtud kolmepäewane tähtaeg seaduse wäljakuulutamise kohta mööda on läinud. (K. Wirma (sd.): Palun hääletamise korra kohta sõna.) Sõna on hääletamise korra kohta rkl. Wirma'l.

K. Wirma (sd.): Teen ettepaneku selle ettepaneku esimest osa teisest osast lahus hääletada, nii et see kolmepäewasest tähtajast rääkiw osa p. 10 päwakorrast ärawõtmisest lahus saaks hääletatud.

Juhataja K. Päts: Teie tahate, et päwakorra p. 10 päwakorrast ärawõtmise küsimus saaks esiteks hääletatud ja siis teine pool sõnadest „kunni kodukorra § 58 ettenähtud kodukorra muutmise seaduse jne.“ Selle ettepaneku kohta sõna ei soowita. Ma panen esimese poole hääletamisele. Palun hääled ära lugeda. (Hääletatakse, loetakse hääli. Segased wahelhüüded.) Ma palun mitte wahele segada, ma teen warsti waheaja ja siis luban kõiki kõnelda nii palju, kui keegi tahab. Selle poolt, et päwakorra-punkt 10 välja jätakse päwakorrast, on 36 häält, wastu 32. Sellega on punkt 10. päwakorrast maha wõetud.

Järgmine ettepanek oleks seadust päwakorrast maha wõtta kunni kolmepäewase tähtaja möödaminekuni. ((Hääletatakse, loetakse hääli.) Selle ettepaneku poolt on 19 häält antud, wastu 22. Sellega on ettepanek tagasi lükatud. (Käteplaksutamise pahemal pool. Wahelhüüded: Kas nüüd saite? Ise wiwitate. Naer.) Et koosolek juba ligi kolm tundi on kestnud, kuulutan 15-minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.55 min.

Peale waheaega algab koosolek kell 8.20 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Päts.**

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Bergman.**

Juhataja K. Päts: Riigikogu koosolek läheb päwakorrast edasi.

13. Perekonna- Rahaasjanduse abiraha seadus komisjoni aru-
— I lugemisel. andja **O. Strand-**

man: Rahaasjanduse komisjon on perekonna-abiraha seaduse enam-wähem muutmata wastu wõtnud, nii nagu tema on esitatud Wabariigi Walitsuse poolt ja on ühinenud ka selle seletuskirjaga. Sellepärast teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

A. Palwadre (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Peab üttelema, et en-

disel ja ka praegusel Wabariigi Walitsusel ei ole mitte õnnelik käsi riigiteenijate olukorra parandamisega. Nad ei ole suutnud ametnikkude palkasid nõnda korraldada, et see wastaks elunõuetele. Endise walitsuse poolt pandi maksma perekonna-abiraha seadus väga laias ulatuses. Sel aastal, see on järgmisest aastast peale tahetakse maksma panna palgakõrgendused. Selgus aga, et see palga korraldamine ei suuda rahuldada riigiteenijaid. Tuli ilmsiks, et alamad riigiametnikud saatuwad veel halvemas seisukorda kui seda waremalt olid. Nimelt esialgselt oli kawatsetud perekonna-abiraha seadus üldse ära kaotada ja siis oleks alamteenijatel palgaolud wiletsamad olnud, kui eelmisel aastal. Nüüd aga tagant järele tahetakse wastu tulla riigiteenijatele, kes raskemasse seisukorda satuks uue palga reguleerimise tagajärjel ja selleks tahetakse perekonna-abirahad, kuigi kitsendatud kujul, siiski maksma jätta. Ei wõi perekonna-abiraha maksmise wastu olla teatawatele kihtidele erakordsetel aegadel. Kuid kui perekonna-abiraha muutub harilikuks nähtuseks normaalajal ja perekonna-abiraha maksetakse ainult ühele kihile, kuigi see kiht riigiteenijad on, siis ei ole see mitte õige. Iga tööline peab sarnast tasu saama, mis wõimaldaks temale ülespidamise ühes perekonnaga. Kui aga arwatakse, et töötasu ei ole nii kõrge, et see suudaks suurearwulisi perekondi ülewal pidada, siis oleks ju õige, et seataks sisse perekonna-abiraha suurtele perekondadele, ära rippumata sellest, kas nad on riigiteenijad wõi on nad lihtsalt riigikodanikud. Oleks fäiesti arusaadaw ja wastuwõetaw, kui riik oleks tahtnud wastu tulla suurtele perekondadele, kelle töötasu on arwatud ainult teatawa perekonna koosseisu järele — kolme-neljaliikmelisele, — wastu tulla kõikidele riigikodanikkudele, mitte ainult teatawale kihile. Eesti ei pea mitte olema mingisuguste eesõigustatud kihtide riik. Oleks õige kui töötasu wastaks elunõuetele, ja kui perekonna-abiraha juba maksta, siis kõikidele kodanikkudele ühesugustel alustel selle peale waatamata, kas nad on riigiteenistuses wõi mitte. Kuid Wabariigi Walitsus oma palkade korraldamisel on jätnud alamad töölised sarnase palga juurde, mis ei ulata elutarwiduste täitmiseks. Ka esitatud perekonna-abiraha seadus ei suuda seda auku täita, ei suuda seda pahet kõrwaldada. Meie rühma arwamise järele oleks õigem

olnud, kui selle perekonna-abiraha seaduse asemel oleks õiglasemalt hinnatud alamteenijate tööd, ja kui siis eriti oleks tahetud veel suurtele perekondadele perekonna-abiraha maksta, oleks pidanud maksma panema eriseaduse, mis maksew oleks kõikide kodanikkude kohta. Kuid ei ole lootust, et palkade normeerimine suuremaid muutusi ette tooks. Suureks abiks alamteenijatele oli siiski perekonna-abiraha saamine ja kuigi sarnane seisukoht mitte õiglane pole riigikodaniku seisukohast, ei ole eelpool ettetoodud põhjustel meie rühm siiski perekonna-abiraha seaduse wastu. Kuid praegune perekonna-abiraha seadus on sarnasel kujul esitatud, mis tõsist kahtlust äratab ja isegi imestust — kuidas wõis rahaasjanduse komisjon sarnast seadust Riigikogule ette panna. Tõepoolest on selles seaduses kaks seadust koos. Üks seadus on perekonna-abiraha seadus, mille alusel järgmisel aastal tohitakse perekonna-abiraha maksta. Teine seadus, mis sellesama pealkirja all on esitatud, on endiste üldiste waidluste ja tülide lahendamine, mis endise perekonna-abiraha seadusega tekkisid. See teine seadus algab § 7-st peale. Nendel kahel seadusosadel ei ole mingisugust sidet. Kui meie teist osa hakkame paragrahwide kaupa waatama, siis näeme, et siin isegi üks paragrahw teisele wastu käib. Siin antakse töö- ja hoolekandeministrile õigus, kokkuleppel wastawate ministritega, otsustada kõiki perekonna-abiraha seadusega tekkinud tülküsimusi ja lahkarwamisi, rahuldada perekonna-abirahaga Riigikogu poolt 27. juunil 1922 a. wastuwõetud perekonna-abiraha üldise mõtte järele neid palgasajajaid, kes 1922 aastal perekonna-abirahast ilma jäid. Sarnane õigus on antud töö- ja hoolekandeministrile. Kuidas töö- ja hoolekandeminister oma kohuseid peab täitma, kuidas ta üksikute ministritega peab kokku leppima, seda ei ole mitte ette näha. Nii wõib ilmsiks tulla, et ühe ministriga peab hoopis teistsugustel alustel kokku leppima, kui teise ministriga. Kui peaks mitmesugune asja otsustamine tulema üksikute ministereerimide järele, siis wõib endale ette kujutada, missugust pahameelt sarnane otsustamine asjasthuwitatud isikute wahel tekitab. Töö- ja hoolekandeministril kokkuleppel wastawa ministriga on diskretiooniline wõim kõiki küsimusi lahendada seaduse mõtte järele. Isiku otsuste wastu, kes wõimu oma äranägemise järele

wõib tarwitada, ei saa ka kohtulikku kaitset tarwitada. Minu härrad! Õiguslikus riigis ei saa sarnast olukorda sisse seada, kus üksikud kodanikud ei leia mitte oma õiguste kaitset, waid on ministrite meelewalla alla surutud. See on rohkem, kui kahtlane. Ja nüüd palun wõrrelda § 7-daga § 9-dat. Siin antakse kontrollnõukogule õigus töö- ja hoolekandeministri otsust ära kuulates, ekslikult wäljamakstud perekonna-abiraha tagasimaksu nõudmisest loobuda. Nüüd tuleb wälja, et kui keegi ei ole mitte saanud perekonna-abiraha wormilistel põhjustel, aga üldise mõtte järele wõib saada, siis wõib töö- ja hoolekandeminister, wastawa ministriga kokku leppides, tagantjärele perekonna-abiraha wäljamaksmiseks käsku anda. Kui aga kellegile on raha wälja makstud ekslikult, siis wõib kontrollnõukogu ära kuulates küll töö- ja hoolekandeministri arwamist, mis temale aga sunduslik ei ole, wäljamakstud raha tagasi nõuda. Wõib juhtuda, et ühelt poolt otsustatakse perekonna-abiraha wälja maksta, teiselt poolt — tagasi maksta. See on ju niisugune segadus, et jääb täiesti arusaamatuks, kuidas Wabariigi Walitsus sarnast korda tahab luua ja kuidas ta loodab neist raskustest üle saada. Perekonna-abiraha järelmaksmine ja tagasinõudmine on lahus tegutsewate ametiasutuste heaksarwamise asjaks jätud. Mulle näib, et sarnasele alusele ei wõiks mitte seadust rajada. Endise seaduse järele oli töö-hoolekandeministril õigus ainult juhtnõore anda, kuidas tuleb perekonna-abiraha wälja anda, nüüd aga tuleb iga üksik asi tema otsustada, muidugi ühes wastawa ministriga. Sarnased puudused tulewad sellest, et siin 2 seadust on kokku aetud ja teine osa on asetatud wäga kahtlastele alustele. Selle seaduse esituse juures tuleb tõsiselt kahelda ja teda on wäga raske wastu wõtta, kui ta sarnases redaktsioonis püsima jääb, nagu ta on esitatud.

Selle seaduse esimene pool, mida wõiks nimetada ka perekonna-abiraha seaduseks, jätab peale selle täiesti lahtiseks mitmed tähtsad küsimused ja osalt lahendab küsimusi ebamääraselt. Näituseks, selle seaduse § 1 märkus 2. ütleb: „Riiklised asutused ja ettevõtted wõiwad oma teenistuses olewatele kuupalgalistele töäjõududele, kelle teenistus ja palgamäärad koosseisus ettenähtud wastawate ametnikkude wõi teenijate teenistuse ja palgamääradega ühised on,

maksta toetusraha laste pealt wiimastega ühisel alusel.“ Õeldakse, „wõiwad maksta“, tähendab, nad wõiwad seda ka mitte teha ja selle tagajärjeks on, et üks riigiasutus maksab ka oma teenistuses olewatele töäjõududele perekonna-abiraha, teine seda aga mitte ei tee. Kõik on riigiteenijad, selle järele aga, kus asutuses keegi teenib, saab tema perekonna-abiraha wõi ei saa mitte! Mulle näib, et ei wõiks üksikute asutuste otsustada jätta, kas perekonna-abiraha maksta wõi mitte maksta. Siin peaks kindel kord olema. Kui tahetakse kuupalgalistele töäjõududele abiraha anda, siis ei oleks mitte pidanud ütleva, „wõiwad maksta“, waid „makstakse“.

Samuti on täiesti lahtiseks jäetud perekonna-abiraha maksmine riigiasutustes ja ettevõtetes teeniwatele päewatöölilistele. § 6 on redigeeritud järgmiselt: „Wabariigi Walitsusele antakse õigus määrata perekonna-abiraha riigiasutustes ja ettevõtetes teeniwatele päewatöölilistele erinormidega, wõi selle maksimist lõpetada.“ Jälle niisugune ebamäärane määrus! Wabariigi Walitsusest oleneb täiesti ära, kas päewatöölilistele perekonna-abiraha maksta wõi ei! Siin on siiski üks hea külg: perekonna-abiraha maksimine wõi mittemaksimine oleneb ära terwest Wabariigi Walitsusest, tähendab, tema otsus käib kõikide päewatööliliste kohta, kes riigiasutustes teeniwad, kuna teistes paragrahwides on see asi lihtsalt üksiku ametiasutuse ülemuse otsustada jätud. Kuid ka sarnane kord ei ole õige. Nende teenijate palgad, kes töötawad päewatöölilistena, olgu wõimalikult kooskõlastatud teiste teenijate palkadega, keda peetakse kuutöölilisteks. Kui mitte ei eitada perekonna-abiraha tarwidust praeguse palganormeerimise süsteemi juures, kus palk on wäiksem, kui elunõuete rahuldamiseks tarwis nii kuupalgalistel kui päewatöölilistel, siis ei saa sarnast korda mitte õigeaks pidada, kus üheledele maksetakse perekonna-abiraha, teised aga sellest ilma jäetakse.

Käesolewa seaduse suureks puuduseks on see, et siin kaks seadust on ühte paigutatud, mis aga tingimata lahus peawad olema. Teiseks on perekonna-abiraha maksimine juhusliseks tehtud, on jäetud ametiasutuste äranägemise asjaks, mis lubab seadust mitmel wiisil tarwitada ja see kutsub wälja palju õiglast nurinat asjasthuwitatud isikute poolt. Edasi jäetakse täiesti lahtiseks ja walitsuse

äränägemise järele otsustamiseks päewatöölise perekonna-abiraha maksmine. Kõige selle tagajärjeks oleks väga mitmekesine ja kindlusetu asja otsustamine. Rahaasjanduse komisjon on suure rutuga seaduseelnõu vastu võtnud, mis Wabariigi Walitsuse poolt esitati ja on ühinenud kõigi tema motiividega. Oleks siiski soovitatav, kui komisjon enne teist lugemist selle seaduse põhimõtted veel kord läbi kaaluks ja seadusele rohkem wastu võetawa kuju annaks. Arusaamatuks jääb ka esialgu, mis põhjustel üks osa riigiteenijatest, kes senni perekonna-abiraha saanud, sellest ilma jäetakse, nimelt õpetajad. Kas arwatakse nende palgaolusid teist wiisi kindlustada ja palka teisiti korraldada, seda ei tea. Ei ole näha, et kõik õpetajad üle 12.000 marga palka hakkaks saama. Kui õpetajate palgad teiste riigiteenijate palkadega kooskõlastatakse, neilt aga perekonna-abiraha ära võetakse, siis ei oleks see mitte õige. Meie rühm ei taha perekonna-abiraha seaduse vastu hääletada, kuid ta arwab, et niiviisi ei saa ametnikkude ja tööliste palgaolusid siiski korraldada. Palga suurus oleks pidanud palgaseaduses ära otsustatama ja sarnase normi aluseks võtma, mille juures perekonna-abiraha tarwis pole. Kui aga tahetakse perekonna-abiraha maksta, siis peaks seda iga riigikodaniku kohta laiendama, kelle perekond harilikult suurem.

J. Piiskar (is.): Esitatud seaduseelnõu on kujukaks näituseks sellest järkjärgulisest poliitikast töökaitse ja hoolekande küsimuste lahendamise alal, mida on asunud teostama praegune töö-hoolekandeminister. Sija kuuluwate seaduste laiendamise ja uute väljatöötamise asemel on asunud kärpimise, kitsendamise teele. Käesolewat eelnõu ei saa nimetada perekonna-abiraha seaduseks. Rahaasjanduse komisjon kaaluski küsimust, kas ei tuleks seda nimetada lastekasvatamise toetuse seaduseks. Miks jäeti pealkiri, mis sisule ei wasta, on teadmata. See seadus ei saa aga olla ka lastekaswatuse seadus. Eelkõneleja näitas, kuidas sel puhul oleks pidanud selle seaduse laiendada kõikide lastega kodanikkude peale. Praegumaks wa seaduse järele õigustawad perekonna-abiraha saamist peale palgasaaja lihaste laste ka adopteeritud ja abikaasa lapsed eelmistest abieludest. Siin on aga ette nähtud ainult riigiametnikkude lihaste laste kasvatamise toetusraha. Nii on siis ka sellest küljest sea-

dust kitsendatud. Ja kui silmas pidada, et normid on märksa vähendatud, 800, 600, 400 marka, endiste 700, 1000 ja 1300 marga asemel, siis näeme, et on järkjärguline tagasikiskumine, tagasiwõtmine maad leidnud. Kuidas peawad siis ära elama need perekonnad, kes saawad ainult 3000—4000 marka palka, ja neid on suur hulk? On see siis toetus, mis wõimaldaks perekonda ülewal pidada? Kõneldakse küll palkade kõrgendusest, aga ametnikkude sissetulek ei ulata kaugeltki, et perekonnaliikmeid tarwilikult ülewal pidada. Teine kitsendus selles seaduses on nimelt see, et suur ulatus on jäetud heaksarwamisele. On öeldud, et wõidakse perekonna toetusraha maksta, aga seda ei tarwitse mitte teha. Kuidas sarnastel kordadel Eestis töö-hoolekande seadusi käsitatakse, seda kuulsime töö-hoolekandeministri suust alles eile, kui ta enesele wastu rindu löi ja ütles, et ta peab seda enesele teeneks, et ta mitte seadustest kinni ei pidanud. Ta tahtis selles näha tööliste kaitset, kuna selles tõepoolest midagi sarnast ei ole. Peab kõige tõsisemalt kartma, et kõige nende ilusate lubaduste peale waatamata, mis minister komisjonis andis, seletades, et kaawatsetakse seda seadust käsitada wõimalikult awaramalt ja katsutakse laiendada kõikide peale, kelle peale ta laiendada annab, et kõige selle peale waatamata hakatakse sedagi seadust käsitama kõige kitsamas mõttes, et maad wõtab tendents, mis risti wastu käib seaduse mõttele, nagu see nähtus maad leidis praeguse seaduse käsitamisel. Otsiti igasuguseid paragrahwe ja seletati nendega wõrreldes makswat seadust nii, et ministeerium sattus olukorda, kus ta pidi esinema käesolewa seaduseelnõu teise poolega, ja nõudma ministrile õigust tekkinud küsimusi lahendada. Mispärast siis enne otsiti kõige suuremat wormaldust, mispärast seaduse käsitamisel härra töö-hoolekandeminister ei asunud algusest peale praegusele seisukohale. Ta wõttis aga ainult wormalduse külje, ja tegi sarnased järeldused, et ta nüüd ise nõuab enesele õigusi oma tegewuse tagajärgi likwideerida ja muuta. Sellest seadusest ja ta seletuskirjast leiame veel ühe väga iseloomuliku joone. Seaduse § 6. on öeldud, et Wabariigi Walitsusele antakse õigus määrata perekonna-abiraha riigiasutustes ja ettewõtetes teeniwatele päewatöölisele erinormidega, wõi selle maksmist lõpetada. Seletuskirjas on öeldud, et pe-

rekonna toetusraha maksmine tuleb korraldada ühtlaselt eratööstuse töolistega. Ministeerium kuulab ja paneb kangesti tähele, kuidas talitawad eraettevõtjad. Kui need oma töölistele perekonna-abiraha ära jätawad, siis jääwad ka riigitöölised ilma, kuna tegelikult peaks ümberpöörduvalt olema. Riik peaks oma tööstusasutuste kaudu ja oma tööliste seisukorra kindlustuse kaudu katsuma, kui ta muud surwet ei taha awaldada, mõjuda tööandjate peale, et need oleksid sunnitud riiklises tööstuses töötawate tööliste palgatingimistele järele tulema. Siin on aga otse wastupidine siht: ei saada riiklise tööstuse palkasid mitte normeerida, sest see olla ühenduses eratööstusega. Kui sarnasel seisukohal ollakse, siis on selge, et eratööstus mitte palkasid tõstma ei hakka, waid palkade kärpimisele asub weel suurema hooga kui senni. Nii tähendab siis see § 6 seda, et Wabariigi Walitsus ligemal ajal, arwesse wõttes eraettevõtjate eeskuju, ära kaotab riigitööstuses töötawate tööliste perekonna-abirahad.

Samuti on wõtnud minister endale endiste wigade parandamise õiguse, kuid ei ole wõtnud kohustust neid wigu parandada. Sellest on aga wähe. Sest kui on selgusele jõutud, et eelmise seaduse käsitamises on wead tekkinud, siis tulewad need wead parandada, nende parandamine on kohustaw. Seda kohustust meie aga ei näe.

Samuti on seaduse alt wälja jäetud luulk riigiametnikka. Ma ei mõtle siin mitte kõrgemaid riigiametnikka, waid õpetajaid ja teisi, kes senni on seisnud riigiteenijatega perekonna-abiraha saamise suhtes ühisel alusel. Me näeme, et siingi on ülesandeks wõetud, maksu mis maksab kärpida kõiki summe, mis on määratud hariduspõllul töötajatele. Ja nii satuwad õpetajad järjest halwematesse tingimistesse. Isegi endine haridusminister härra Bauer oli sunnitud rõhutama, et hariduspõllul töötawad isikud ei wasta kõik weel nõuetele, et ei leidu tarwilikka tööjõude. Mispärast? Sellepärast, et töötingimised on halwad ja inimesed leiawad teistel aladel palju paremat teenistust, mispärast nad hariduspõllult põgenewad. Nüüd hakatakse neidki tingimisi weel halwendama. Kas sellel teel tahetakse haridust edendada? See on haridusvastane poliitika, mida siin aetakse. Aga paremas tiawas walitseb ju ammu haridustegelaste wastane meeoleu. (J. Kesküll

(majand.): Miks Teie koolist ära tulite?) Härra Kesküll, miks Teie ära tulite sadamatehaste juhatuses? (J. Kesküll (majand.): Ma ei tulnud ära, mind wisati wälja.) Ma arwan, et ma wõin wäga hästi wastuse wõlgu jääda wäljawisatud inimesele. Komisjonis põhjendati õpetajate perekonna toetusraha mahakustutamist sellega, et siin olla tegemist omawalitsuse summadega. Ei näidatud aga, kas omawalitsuse kulud uue seaduse põhjal suurenewad ehk wähenewad. Komisjonis näidati wastasrinna poolt, et uus seadus määrab äärmiselt wäiksed perekonna-abirahad ja jätab osa perekondi abiraha alt wälja, mispärast ei peaks maakonnawalitsuste kulud eelarwe suhtes suurenema. Keegi ei näidanud, et see nii ei ole. Kui aga lugu nii on, siis langeb seegi motiiv ära, nagu ei tahetaks omawalitsustele suuremaid kulusid peale panna. Selle seadusega wõetakse omawalitsuste pealt teatawad kohustused ära haridustegelaste kahjuks. Kui ei taheta uut palgaseadust niiwõrd laiendada, et ta kõikidele võimaldaks sarnast palka saada, mis perekonna-abiraha ülearuseks teeks, siis peaks wähemalt maksuma jääma perekonna-abiraha endises ulatuses.

J. Reesen (kom.): Selle seaduseelnõu ettetoamine Riigikogus on õieti selle alalise sandikopikate jagamise poliitika jätkamine, mida senniajani tööliste palgaolude korraldamise suhtes siit on aetud. Kui arwatakse, et selle perekonna-abiraha seadusega riigiametnikkudele ja rahwawäelastele suudetakse abi anda ja nende wiletsat seisukorda parandada, siis eksiwad selle seaduse algatajad. Need sandikopikad, 800, 600, 400 marka kuus, ei suuda praeguse elukalliduse juures tõepoolest mingisugust ainelist parandust tuua sellesse wiletsasse seisukorda, millesse majandusliselt on surutud riigiteenijad ja alamad ametnikud palkade normeerimisega. Kui siin sotsiaaldemokraatide poolt ette toodi, — mida rõhutas ka rkl. Piiskar, — et tarwis oleks elukallidusele wastawalt palkasid tõsta ja seda ka kõikide tööliste kohta maksuma panna, siis on see teatawas mõttes küll asjata soow, sest kõik sellel alal tehtud ettepanekud ei ole wastuwõtmist leidnud. Iga sarnane soowiawaldus jääb ainult soowiks. Alatasa pööratakse töörahwa poolt pahempoolsete rühmade poole, et need katsuks läbi wiia parlamendis wastawaid palganorme. Alamate riigiteenijate poolt

saab meie rühm märgukirju, kus meile otsekohe kohuseks tehakse Riigikogus elukallidusele wastawaid palganorme püüda läbi wiia. Selle perekonna-abiraha seaduse algatamisega tahetakse ainult puru silma ajada nendele alamatele teenijatele ja töölistele, kes senni madalat palka saanud. Kui meie lähemalt waatame abiraha saamist, siis näeme, et see kõiksuguste wormaalsustega seotud. Mul oli hiljuti juhus ühes wabrikus tööliste koosolekul wiibida, kus ka selle abirahaseaduse küsimus päewakorrale kerkis. Meil teewad siin kristlased tihtilugu Riigikogus lärmi, kui nad oma seaduseelnõudega usuõpetuse küsimuses esinewad.

Juhataja K. Päts: Rkl. Reesen! Riigikogus ei tehta mitte lärmi, kui seaduseelnõusid ette tuakse, waid täidetakse oma kohust. Kui Riigikogu rühmad oma südametunnistuse ja oma arusaamise järele oma sõnaõigust tarwitawad, siis ei tee nad lärmi, waid täidawad oma rahwasaadiku kohust. Teen Teile sündmata ütelse pärast esimese märkuse. (E. J. O n a s (is.): Isalik noomit.)

J. Reesen (kom.): Wäga pikk!

Juhataja K. Päts: Rkl. Jonas, ka Teile teen ma esimese märkuse.

J. Reesen (kom.): See ühine wäerind, mis siin usuõpetuse küsimuse juures nähtawale tuli, on ka perekonna-abiraha seaduse juures läbi wiidud. Kui meie abiraha väljajagamist waatame, siis näeme, missuguste raskustega see seotud on. Tuleb palwekirju kirjutada, adwokaatisid muretseda, õpetajate poole pöörata perekonna- ja ristimistunnistuste saamiseks jne. ja kõige selle eest tuleb maksta. Kui meie weel arwesse wõtame aega, mis selle juures tööline ära peab kulutama, siis näeme, et kõik need kulud, mis palwekirjade, adwokaatide ja õpetajate peale ära lähewad, rohkem wälja teewad, kui see toetussumma, mis niisugusel waewalisel teel saadakse. Niisuguste summade määramisi wõib õigusega sandikopikate andmiseks nimetada. Kuid see ei ole weel mitte kõik. Kui meie lähemalt waatame seda seadust, siis näeme, et selles seaduses sihtjoon on, et toetust tahetakse anda ainult teatawale kildkonnale.

See sihtjoon, mis sellest seadusest läbi käib, näitab, et ainult teatud kildkonnale antakse toetust. Kui meie waatame seda seadust, siis näeme, et ainult laste peale

arwatakse perekonna-abiraha. Meie teame aga, et on niisuguseid perekondi, kes peawad oma tööpalgast toltma ka wanu inimesi. Mispärast ei ole siis nende wanakeste toetuseks summe määratud, kuna need wanakesed tihtipeale rahwawäljlaste isad ja wanaemad on. Et nendele wanakestele toetusraha määratud pole, on suur puudus selles abirahaseaduses, mispärast see seadus mingisugust olulist parandust ei too ei laste, ega ka wanemate perekonnaliikmete toetuse alal, kes töowõimetud on. Teen ettepaneku seda seadust tagasi lükata.

E. Martinson (sd.): Mina ei taha selle seaduse kohta just palju ette tuua, waid juhin ainult ühe asja peale tähelepanu ja nimelt, et õpetajad on selles seaduses perekonna-abirahast ilma jäetud. Üheks tähtsamaks motiiviks selle juures on wist see arwamine, mis on walitsenud Riigikogu ringkonnades, kui ka walitsuses, et õpetajate palgad olla meil suured. Kuidas lugu sellega õieti on, sellekohta olen katsunud mina arwusid koguda maadelt, mis meil õige lähedal on, kui ka ühest suurriigist. Mul on kindlad arwud Soome, Läti ja Inglismaa õpetajate palgade kohta. Lubage, et ma neid siin ette toon. Et ühtlane mõõt oleks, siis on kõik üles arwatud Eesti markadesse, mille juures on wõetud üks Inglise nael 1500 Eesti marka. See on keskmiselt ümmargune summa ning wastab praegusele kursile. Inglismaal tuleks algaja algkooliõpetaja palk 24.000 Eesti marka kuus ja see tõuseks kunni 45.000 Eesti margani kuus. (Wahelhüüe paremalt poolt: Aga kui palju seal elu kallim on.) Minul on raske ütelda, kui palju seal elu kallim on, sellekohta mul kindlaid andmeid ei ole, kuid asjatundjate isikute käest, kes Inglismaal on olnud ja nimelt endiselt wälisminister härra Piip'ilt olen kuulnud, et seal elu umbes 3 kunni 5 korda kallim on, kui meil. Kui meie wõtaksime sealse algkooliõpetaja palga 45.000 marka kuus, ning jagaksime wiie peale, siis teeks see wälja 9000 marka, kuna aga meie algkooliõpetajate palk on kõigest 4500 marka, sellest arwatakse maha weel korteriraha ja muud kulud. Tähen dab, et Inglismaal ulatab algkooliõpetaja palk kunni 45.000, meil aga 4500 Eesti margani, sealt weel maha arwates korter. Need andmed olen saanud härra haridusministri abilt, kes just läinud suwel Inglismaal käis. Seal on kesk-kooliõpetajate palgad 35—68 tuhandeni

Eesti marka kuus. Meie keskkooliõpetajate palk on aga 8700—13.500 marka. Ma eksisin siin, ma wõtsin need palgad uute normide järele, wanade järele nii palju ei olegi, on nimelt 6840—9000 marka kuus. Nii et siin on igatahes wahe Inglise keskkooliõpetajate kasuks.

Soomes on järgmised palgad, arwates Soome mark 8,5 Eesti marka, see on umbes praeguse kursi järele. Need normid olid makswad weel siis, kui suwel Riias rajariikide õpetajate konwerents oli ja need arwud on saadud õpetajate esitajalt. Wõimalik, et nad nüüd ka tõstetud wõiwad olla, suwel olid nad igatahes niisugused, ja langenud nad wist ei ole. Algkooliõpetajate palk on Soomes 11.900 kunni 17.000 Eesti marka kuus, aga see on ainult algajatele. Õpetajate palk tõuseb seal 15-aastase teenistuse järele maksimaalseks ja see on 22.100 Eesti marka, tähendab tõuseb 30%. Wähemates linnades on see palk 15.470 Eesti marka suur, aga suuremates, kus ta juba alguses kõrgem oli, tõuseb ta igalpool ühewõrdsest kunni 22.100 Eesti margani. Nii siis on Soome kooliõpetajate palk kaugelt suurem kui meil. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t: Neil on rohkem tööd.) Teil on wist teada, et walitsus esineb ettepanekuga kooliõpetajate nädalatundide arwu ka tõsta, ja kas nad nüüd Soomes rohkem teewad seda ma ei tea, wõib olla on Teil need asjad rohkem teada. Meie keskkooliõpetajad annawad nädalas 24 tundi ja sarnast normi palju mujal ei ole. Endine Wene norm oli nädalas 18 tundi, see tähendab kuus tundi vähem kui praegu meil. Just sõjaolude tõttu wõttis õpetajaskond omale nii suure tundidearwu peale, ja et see norm nüüd tõesti suur on, selle wastu ei saa keegi waielda.

Siis Läti õpetajate palk on järgmine: — Läti rubla 1,35 Eesti marka praeguse kursi järele. Need andmed on saadud ka rajariikide õpetajate konwerentsilt Riias ja sellepärast ei ole nad mitte kõige uuemad, kuid arwatawasti ei ole palgad seal nüüd langenud, ennem wõib olla, on nad tõusnud. Lätis on algkooliõpetajate palk 8.000 Eesti marka, see on 6.000 Läti rubla. Keskkoolis ulatab ta 10.800 margast kunni 13.500 margani, nii et seda kuidagi ütelda ei saa, et meie õpetajate palk õpetajate palkadest mujal maadel kõrgem oleks.

Ma olen rääkinud wallawalitsuste tege-
lastega, ja nemad ütlewad, et see palk

mitte kõrge ei ole, nurisetakse ainult, et liig wähe tööd on olnud. Põllumehed muidugi rehkendawad wälja wäga targalt, et õpetajatel ainult kaks tundi päewas tööd teha, aga kellele õpetajate tööolud teada on, see teab, et asi teisiti on, kuid selgitamine nõuab palju aega.

Õpetajate palk meil ei ole sugugi suurem kui teistes maades ja sellepärast ei wõi see mingisuguseks motiiviks olla, et õpetajaid perekonna-abirahast ilma jätta.

Töö- ja hoolekandeminister **Chr. Kaarna:** Austatud Riigikogu liikmed! Tõsi on, et käesolew seaduseelnõu, nagu selle peale tähendas rkl. Palwadre, kahest osast koos seisab. Kuid need kaks osa ei ole üksteisest mitte wäga lahkuminewad, igatahes mitte sedawõrd lahkuminewad, et neid ei wõiks üksteisega siduda ja ühise seadusena wälja anda. Esimene osa puudutab perekonna-abiraha, mida tahetakse tulewikus maksta; teine osa puudutab endisi perekonna-abiraha seadusi ja nende maksu-
wuse ajal lahendamata jäänud küsimusi. Et nüüd need kaks asja, uue perekonna-abiraha määramine ja endiste perekonna-abirahade lahendamine, wõiksid ühe seadusega wastuwõtmist leida, on üsna loomulik. Niipalju seaduseelnõu wormilise külje kohta.

Edasi tahaksin mina tähelpanu juhtida § 1 märkus 2 peale, mida rkl. Palwadre wastuwõtmataks pidas sellepärast, et see märkus wõimaldawat asutustele ja ettewõtetele perekonna-abiraha maksta wõi mitte maksta kuutööliste oma heaksarwamise järele. Minu arwates ei ole selles midagi iseäralikku, tarwis ainult teadmiseks wõtta, et meie riiklistes ettewõtetes ja asutustes tööl olewad kuupalgalised wäga mitmesugustel tingimistel töötawad. On terwe rida kuupalgalisi riiklistes ettewõtetes, näituseks, raudteel, meriasjanduses, sadamas jne., kus nende teenistuse tingimised ja nende palgad wastawad täiesti neile, mis riigiteenijate palgaseaduses ette on nähtud. Nende kõrwal on aga mõnes asutuses kuupalgalisi, keda palgatakse juhusliste tööde peale, mõnes ettewõttes suwe-, mõnes talwekuudel, misjuures need töölised teatud määral rohkem palka saawad, just sellepärast, et nad ajutised tööjõud on ja et neid üksikutel kuudel tarwitatakse. Ei ole ju wõimalik töölisi leida üksikute päewade ja kuude peale niisuguse palgaga, mida saawad aastateenistuses oli-

jad. Mina ei suuda endale ette kujutada, et Wabariigi Walitsus, kellele teatud õigused antakse, mis temale kohuseks on, need kohused täitmata jätaks, seda enam, et sellekohane soow ja tahtmine walitsuse enese poolt Riigikogule ette on pandud. Edasi, rkl. härra Palwadre peatas § 6-da juures, millega Wabariigi Walitsusele õigus antakse määrata riigiasutustes ja ettewõtetes teeniwatele päwatöölilistele perekonna-abiraha erinorme, mida wõi selle maksmist lõpetada. Rkl. härra Piiskar tegi samast paragrahwist juttu ja tähendas muuseas, et minister kuulawat järele, mis teewad eraettewõtted, ja kui eraettewõtted perekonna-abiraha ära jätawad, siis teeb seda minister ka. Ma pean siin sel puhul tähendama, et rkl. härra Piiskar armastab sagedasti, olgu ministrile ehk ka mõnele teisele mõtteid pähe ja sõnu suhu panna, mida nad ise mitte ei ole kuulnud ega kõnelenud. Seletuskirjas kõneldakse sellest, kuidas seisukord tõepoolest on. Töölised arwesse wõttes, teame meie seda, et niihästi tööandjad kui ka töölised, see on mõlemad pooled sagedasti ja juba ammust saadik ministeeriumi poole on pööranud nõudmiste ja soowidega, et perekonna-abiraha maksmine lõpetataks ja selle asemel tööliliste palkasid kõrgendataks. See küsimus on ka nüüd kõne all, mitte eraettewõtjatele järelandmise mõttega, waid töö-hoolekandeministeeriumi wahetalitusel, missugusest küsimusest on luwitatud mitte ükski eraettewõtjad, waid ka riiklikud asutused oma ettewõtetega. Seda küsimust tuleb lahendada selles sihis, kas on otstarbekohasem perekonna-abiraha maksta wõi mitte. Kui perekonna-abiraha ärajätmine sündsamaks ja kasulikumaks peetakse ja töölilistele enestele wastuwõetawam wõib olla, muidugi sel puhul, kui tööliliste palkasid kõrgendatakse, siis, ma arwan, ei tohiks ka pahempoolsetel Riigikogu liigetel midagi selle wastu olla, kui perekonna-abiraha maksmine lõpetatakse. Seda õigust tahab see seadus walitsusele anda, mitte midagi muud. Edasi peatasid eelkõnelejad § 7 juures, ühenduses § 9-ga. Minule näib, et rkl. härra Palwadre § 7 seletades wiimasele hoopis wastupidise tähenduse andis. See paragrahw on just selleks tarwilik, et neid sekeldusi, ma ütleksin weel, neid ülekohtuseid juhtumisi, mis senni makswa perekonna-abiraha seaduse läbi ette tulid, — seaduse üldmõtte kohaselt õiglaselt lahendada. Et selle paragrahwi was-

tuwõtmise läbi uued sekeldused wõiksid tulla, seda ma ei usu. Ma tean väga hästi, missugused küsimused lahendamist ootawad, missugused olid need kitsendawad nõudmised seaduses, mis ei võimaldanud palgasaaajaid mitte rahuldada. Neid küsimusi wõib jaotada peajoontes kolme liiki. Esiteks juhtumised, kus palgasaaajad koosseisudes ei olnud, olgugi et nende teenistustingimised koosseisudes olewate alaliste ametnikkude omadega täiesti sarnased. Teiseks — juhtumised, kus palgasaaajate perekonnaliikmetel, kelle pealt toetusraha oleks pidanud saama, olid weel teised seadusjärelised tootjad, kuigi ainult nimelised. Ma ütlen, need wiimased olid seadustähe järele, kuid tegelikult neid olemas ei olnud; nad wõiksid juba mitu aastat siit lahkunud olla, teadmatu- ses, kuid ometi, seaduse mõtte järele, ei wõinud neid olemataks pidada ja wastawalt sellele perekonna-abiraha maksta. Kolmandaks — juhtumised, mis tähtaegadest tingitud. On teada, et nii mõnelgi riigiametnikul ei olnud võimalik tõendawaid dokumente, millega nad oma perekonnaliigete arwu ja nende majanduslist seisukorda oleks tõendanud, tähtajaks esitada. Sellepärast jäid nendele perekonna-abirahad maksmata. Nende, seaduse üldmõttele wastukäiwate asjaolude kõrvaldamiseks ongi see paragrahw seaduseelnõus. Uusi sekeldusi ei ole karta. Ühtlustamise pärast on nende küsimuste otsustamine ühe ministri kätte antud, kokkuleppel wastawate ministritega. Ma saan aru, et sarnased tagajärjed, millest härra Palwadre siin kõneles, wõiksid wast siis olla, kui neid asju üksikud ametiasutused hakkaksid iseseiswalt, igaüks oma ette, otsustama. Et siin tõesti ühtlus ja õiglus walitseks, sellepärast ongi soowitaw, et nende, senni lõpetamata, asjade arutamine oleks ühe asutuse käes ja selleks peaks olema töö-hoolekandeministeerium. Ei ole wiimane kohane, siis andke küsimuste lahendamine mõne teise asutuse hoolde. Kuid ministeerium, kelle hooleks see korraldus antakse, peab töötama kontaktis teiste asutustega. Ilma selleta ei saa ära hoida neid sekeldusi ja pahesid, mida härra Palwadre kardab. Siis — § 9. See kõneleb hoopis teisest asjast. Sellega antakse kontrollnõukogule võimalus tagasi nõudmata jätta palgasaaajatele seadustähe wastaselt, mitte aga seaduse üldmõtte wastaselt wäljaantud perekonna-abirahasid, missugused asjad on tekkinud endiste seaduste puhul.

Sarnaseid asju on minu teada kaunis palju. Tean juhtumisi, kus riigikontroll, ära kuulates oma juriskonsulti arwamisi, on minule arwamise awaldamiseks kirjawahetusi saatnud: kas ei saaks kuidagi tagasinõudmisi ära jätta. Mõned neist tagasinõudmistest on liig ülekohtused, kuid seadustähe järele peab nõudma. Nüüd tahetakse halbtust kõrwaldada, kõiki wanu asju õiglaselt likwideerida. Semmine seisukord ei wõi kaua kesta, ükskord peawad need sekeldused lahendatud saama. Loodan, et uus seadus, kui see esitatud alusel wastu wõetakse, mingisuguseid uusi sekeldusi ei tekita, sest selle järele saawad perekonna-abiraha ainult lihased lapsed. Waidlusi tekita-waid asju enam ei ole. (J. Reesen (kom.): *W a n a d e m a d j a - i s a d k a h ?*) Neid siin mitte ei ole. Ma usun, et ei senniantud, ega ka uue seaduse järele määratawad perekonna-abirahad inimesi, kes töowõimetud on, näljasurina eest ei hoia, kui neil inimestel mingisugust teist hoolekannet ei ole. Mispärast perekonna-abirahad on piiratud, selle juures ei tarwitse pikemalt peatada, sest seda küsimust on siin küllalt juba selgitatud, nii et see asi peaks juba igäühele küllalt tutaw olema; weel kord sellest kõneleda oleks täiesti asjata. Kindel on, et kui see seadus wastu wõetakse, siis tulewikus niisuguseid sekeldusi, nagu neid siijamaani on olnud, enam olla ei saa. Aga tarwilik on ka, et wanad asjad saaksid lahendatud ja paremat lahendamise teed kui see, mida selle seadusega tahetakse kätte saada, ei ole.

Siin awaldati weel pahameelt selle üle, et käesolew seadus (§ 10) kaotab õpetajate palgaseaduse teatawa paragrahwi ära, nii et õpetajad perekonna-abirahast ilma jääksid. Ma tähendan selle kohta ainult niipalju, et õpetajate palgaseadus on praegu walitsuses lõpulikult redigeerimisel. Wõib olla, ongi ta juba wastu wõetud, ja see uus õpetajate palgaseadus käsitab seda asja iseseiswalt, criti on selles ka perekonna-abiraha maksimine ette nähtud ja kes seda peab maksma. Märkus II paragrahw 10. juures wõib wälja jääda, walitsusel selle wastu midagi ei ole, kui tahetakse õpetajatele perekonna-abiraha maksta, olgu endistel wõi nutel alustel. Kui aga Riigikogu seda kätte tahab saada, et õpetaja lastele perekonna-abiraha maksimine ei peaks mitte riigi kanda olema, ainult sel juhtumisel wõiks wastawa märkuse sea-

dusesse wõtta. Igatahes ei pea walitsus seda mitte tüliküsimuseks. On tahetud uues perekonna-abiraha seaduses üles lugeda kõiki endisi perekonna-abiraha seadusi ja sellesse küsimusesse puutu-waid üksikuid paragrahwe, mis endisel kujul enam maksma ei jää. Sellega ei ole igatahes öeldud, et perekonna-abiraha maksimine wõi mittemaksmine õpetajatele selle seadusega ära oleks otsustatud, waid see küsimus tuleb õpetajate palgaseaduses eneses käsitamisele.

Lõpuks tahan tähendada rkl. härra Piiskar'ile, et tema täna uuesti korda sai wäitega, mis tõele ei wasta. Nimelt olla mina eelmisel koosolekul wastu rinda lüües ütelnud, et mina pidada seda oma teeneks, et töökaitse-seadusi rikuti. Mina ütlen weel kord kategooriliselt, et mina ei lubanud töökaitse ametnikka criti töökaitse kommissari, wastutusele wõtta, ja ei lubanud seda teha nimelt sellepärast, et kommissar ei ole mitte mingisugusel wiisil seadusi rikkunud ega oma wõimupiiridest üle astunud. Tooge oma paragrahwid siin ette ja nimetage, milles kommissar seaduswastaselt on toimetanud. Aga teil ei ole midagi ette tuua. Kui mina sellel kõnetoolil ütlen, et töökaitse kommissar ei ole oma wõimupiirist üle astunud, siis ei ole see mitte seaduste eitamine minu poolt, waid tõe kaitsemine.

Juhataja K. Päts: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja O. Strandman: Mina ei taha siin härra Piiskar'iga waidlema hakata, sest härra Piiskar oli rahaasjanduse komisjoni liige ja need põhjused olid juba seal ette toodud. Härra Palwadre pika seletuse peale tahaksin tähendada, et meie oleme mõlemad juristid, kuid kahes ülikoolis käinud. Mind on awaliku õiguse asjus nii õpetatud, et õigus, mis administraatorile on antud, on temale ka kohus. Härra Palwadre on nähtawasti teisel arwamisel, et see on ainult õigus, aga mitte kohus. Ma ei taha siin seda rasket teoreetilist küsimust pikemalt arutada, ma ei taha terwet Riigikogu sellega kinni pidada, kuid tahan heameelega härra Palwadrega teinekord selle üle waielda. Härra Reesen'ile, kes siin „sandikopikatest“ rääkis, wõiks ma ütelda, et siis, kui tema sandile' tõepoolest niisugused kopikad annab, nagu seaduseelnõus riigiametnikkudele toetusrahana määratakse, siis küll sandid Eestis hästi elada wõiksid. Ma arwan aga, et

see sajamarkade üle pilkamine rohkem Wene ideoloogiale läheneb, kus sadade ja tuhandetega üldse ei rehkendata, vaid ainult miljonite ja biljonitega ja teiste summadega, mida ainult kõrgema matemaatika abil võib välja arvata. (J. Piiskar (is.): Oh need waesed miljonärid, härra Strandman.) Kindlasti „waesed miljonärid“.

Juhataja K. Päts: On ettepanek tehtud seaduseelnõu esimesel lugemisel vastu võtta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Seaduseelnõu on esimesel lugemisel enamusega vastu võetud.

Aruandja O. Strandman: Teen ettepaneku perekonna-abiraha seaduseelnõu järgmisel Riigikogu koosolekul teisel lugemisel päewakorda võtta, ilma kolmepäewasest tähtpäewast esimese ja teise lugemise wahel kinni pidamata.

Juhataja K. Päts: On ettepanek tehtud komisjoni aruandja poolt seda seaduseelnõu teisele lugemisele võtta, ilma kolmepäewalist tähtaega arwesse võtmata. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

14. Saaremaa raudtee-tee-ehitamise seaduse muutmise seadus — päewakorral. **A. Piip (töer.):** Teen ettepaneku anda see seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni.

Juhataja K. Päts: Ettepanek on tehtud anda seda seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni. Kodukorra järele amman selle ettepaneku kohta sõna kahele poolt ja kahele vastu.

J. Reesen (kom.): Ma teen ettepaneku seda seaduseelnõu esimesel lugemisel ilma tähtpäewa määramata vastu võtta. (Naer.)

Juhataja K. Päts: Ma palun ettepanekuid kirjalikult teha. Teie arwate, et pole tarwiski esimesele lugemisele minna, waid kohe I lugemisel vastu võtta. Siis ma peaks Teile ütlema, et Teie wõtaks waewaks tutwuneda meie põhiseadusega ja minule niisugust ettepanekut mitte ei teeks. On ainult üks ettepanek tehtud härra Piip'i poolt, see on seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni anda. Teisi ettepanekuid minul ei

ole. Panen härra Piip'i poolt tehtud ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek vastu võetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

15. Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse muutmise seadus — I lugemisel. **Riigikaitse komisjoni aruandja A. Anderson:** Asutawa Kogus — I lugemisel.

Asutawa Kogus aastal rahwawäelaste ja nende perekondade pensioniseadus maksma, kusjuures ette on nähtud, et rahwawäelased kahe aasta jooksul peale selle, kui nad wäeosast lahkuwad, woiwad oma wigastusi järele wadata lasta ja kui wigastus ja töowõimetus nende kohta selgeks on tehtud, pensioni saamise pärast wastawate asutuste poole pöörata. Tegelikult on aga see seisukord nii wälja kujunenud, et demobiliseerimise tõttu wäga suur rahwawäelaste arw seda õigust mitte tarwitada ei wõinud. Teiseks laieneb see seadus ka nende rahwawäelaste kohta, kes 1918 aastal rahwawäkke astusid ja siis sealt palju hiljem wabastati. Tegelikult on sarnase korra tagajärjel wõimalus wõetud õigustatud pensioni saada, kuna kaks aastat mööda on läinud, mispärast Wabariigi Walitsus on Riigikogule eelnõuga esinenud, et seadus, mis Asutawas Kogus 1920 a. vastu wõetud ja „Riigi Teatajas“ nr. 26/27 wälja kuulutatud, see on paragrahw 11. selles seaduses saaks muudetud ses mõttes, et 2 aasta asemel saaks wõetud 5 aastat. Esinedes siin riigikaitse komisjoni aruandjana, on mul au teatada, et riigikaitse komisjon on ühinenud töökaitse komisjoni seisukohtadega, kuid parandades eelnõu nõnda, mis rohkem selgust toowad. Riigikaitse komisjoni nimel teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu võtta. Ühtlasi teen ettepaneku, et seda seaduseelnõu ilma kolmepäewalise waheaja äraootamata järgmise koosoleku päewakorda wõetakse teisele lugemisele.

Juhataja K. Päts: On ettepanek tehtud riigikaitse komisjoni poolt seda seadust I lugemisel vastu võtta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu võetud. Järgmine ettepanek on, et ilma kolmepäewalise waheaja ära ootamata seda seaduseelnõu

juba järgmise koosoleku päewakorda wõetakse. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

16. Pärandusmaksu muudatuse seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Kerem:** Pärandusmaksu muudatuse seadus sai vastu wõetud läinud suwel. Sel sügisel esines Wabariigi Walitsus juba muudatuse seaduse uue muudatusega. Sel ajal wastu wõetud hindamise normid olid liig kõrgele läinud, kaugelt kõrgemale, kui tegelik turuhind oli, mille tagajärjel tekkis takistus waranduste kreposteerimise juures wõõrandamise korral. Pärandusmaksu juures oli vähem takistusi. Oieti oli pärandusmaksu wõtmise juures seda seadust vähem tarwis, kuna aga krepostimaks sellest enam ära ripub. Sellepärast tuli seda seadust pärandusmaksu nime all just krepostimaksu määramiseks tarwitada. Wabariigi Walitsus tahtes tehtud wiga parandada, esines soowiga maha kustutada pärandusmaksu seaduse § 5 ettenähtud hindamise wiisi, nimelt mis põhjenes 1917 aasta hindamise peale. Rahaasjanduse komisjon ei leidnud mitte õiglase olewat ja otstarbekohase, seadust sel teel parandada, et üks hinna wäljaarwamise alus maha kustutada, seda arwesse wõttes, et punktid — I, II, III ja IV — hinna wäljaarwamisel ei pakkunud küllalt kindlustust ja ühtlust, et seaduse järele wäljaarwatud hind ligikaudugi tegelikule hinnale wastaks. Punkt 5 all äranäidatud hindamise wiis oli üks kõige ühtlasematest ja sellepärast arwaski rahaasjanduse komisjon, et mitte otstarbekohane ei oleks seda hindamise wiisi seadusest maha kustutada, küll oleks aga otstarbekohane wäljaarwatud hindasid nii reguleerida, et neid maksu wõtmiseks vähema kaswataja peale kaswatada.

Oli ka wõimalus üksikute andmete põhjal wõrrelda tegelikka turuhindasid nende hindadega, mis wälja arwatud makswa seaduse põhjal ja siin selgus, et selle järele, missuguses riigi- wõi linnasas sarnased wõrdlused ette wõeti, wahekorrad mitmesugused olid. Eriti just prowintsis olid seaduse järele wõetud hindamised 3,4 ja enam korda suuremad, kui tegelikud turuhinnad. Tallinnas, eriti

südalinnas, oli keskmine wahe umbes kahekordne.

Seda arwesse wõttes, tuli rahaasjanduse komisjon arwamisele, et ei oleks wist küll sünnis § 31 hindamise wõi pärandusmaksu seaduses ettenähtud hindasid mitte ühtlaselt üle riigi teatawa kaswataja peale kaswatada, waid jagada riik raioonideks ja üksikute raioonide tegeliku turuhinna kohaselt kaswatajat walida. Kui hästi komisjonil korda on läinud kaswatajaid walida, on muidugi lõpulikult raske hinnata, sest ka komisjonil ei olnud wäga palju materjaali kasutada. Kuid nende materjaalide põhjal, mis komisjonil olid, wõib oletada, et sarnane hindamine, nagu komisjon on ette pannud, nimelt 60, 50 ja 40 kaswatajaks wõtta, et see siiski elule lähemale wiib seda seadust, kui tema enne oli ühtlase ja kõrgema kaswataja juures.

Üksikutel juhtumistel oli komisjonil selge, et ka praeguse seaduse põhjal ette wõetud hindamine turuhindadele wastama ei saa, waid märksa kõrgemale tõuseb. Nii toodi andmeid, kus ka selle seaduse järele hinnatud warandused 3—4 korda kõrgema hinna alla langeksid, kui on tegelik turuhind. Et nendest üksikute juhtumistest mööda saada, siis sai käesolewas seaduses ette nähtud wõimalus, nimelt indiwiduaalne hindamine üksikutel kordadel. Indiwiduaalset hindamist wõib nõuda waranduse omanik wõi omandaja omal kulul. Sellega oleks siis ka kõrwaldatud etteheide, et pärandusmaks ja sellest olenew krepostimaks wõib üksikutel juhtumistel täiesti ülesaamata raskeks muutuda waranduse omanikule.

Rahaasjanduse komisjon leiab, et pärandusmaksu seadus ja sellest olenew krepostimaksu seadus ajutiselt edasi kesta wõiwad, kui need normid ja parandused, mis komisjon käesolewa seadusega esitab, vastu wõetakse. Seda arwesse wõttes teen ettepaneku seda seadust I lugemisel vastu wõtta ja ühtlasi ka, kui see seadus esimesel lugemisel vastu wõetakse, teen ettepaneku seda seadust järgmise Riigikogu koosoleku päewakorda wõtta ilma kolmepäewalise tähtaja ära ootamata I ja II lugemise wahel.

Juhataja K. Päts: Rahaasjanduse komisjoni poolt on ettepanek tehtud käesolewat seadust I lugemisel vastu wõtta. (Hääletatakse.) Seadus on I lugemisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

Teine ettepanek on teltud ilma kolmepäewalise tähtaja ära ootamata seda seadust järgmise Riigikogu koosoleku päewakorda üles wõtta. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

17. Wäljamaalt sisseweetawate kaupade tollimärkidega warustamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Jürman:** Rahaasjanduse komisjon waatas läbi Wabariigi Walitsuse poolt esitatud käesolewa seaduse ja tegi temas ainult mõned vähemad muudatused. See seadus oli wälja kutsutud asjaoluga, et kui meil teatavad tollid olid läbi wiidud wäljamaalt sisseweetawate kaupade kohta, siis loomulikult need kaubad pidid sellekohase märgiga warustatud saama, et nad wäljaspoolt sisse on weetud ja et ära hoida konterbandi kaupa. Alguses wäljamaalt sisseweetawate kaupade märkimist ei olnud, mille tõttu wõimatu oli otsustada, kas kaup on konterbant wõi tollitud. Et sellele segasele seisukorrale lõppu teha ja kõiki wäljamaalt sisseweetawaid kaupe ära märkida, selleks oli käesolewat seadust tarwis ja ühtlasi on ka tarwis tähtaega määrata, mille jooksul kõik kaubad märgitud peawad olema. Nüüd on sellekohane seadus ette pandud. Esialgses eelnõus oli kaubamärkimise tähtaeg õige lühikene määratud. See sai komisjonis muudetud ja pikendatud kunni 1. maini 1924 a., kuna enne oli 31. dets. 1923 a. Selle aja jooksul peawad kõik kaubad märkidega warustatud olema. Siis tehti weel kaupmeestele kergendus, et kaupad wõib märkida peale tolliladude ka kauplustes ja ladudes. Need olid muudatused, mida rahaasjanduse komisjon oma poolt tegi.

Komisjoni nimel teen ettepaneku seadust I lugemisel vastu wõtta. Ühtlasi panen ette, et I ja II lugemise wahel ei saaks kolmepäewalisest tähtajast kinni peetud.

Juhataja **K. Päts:** On ettepanek tehtud käesolewat seadust I lugemisel vastu wõtta. (Hääletatakse.) Seadus on I lugemisel nähtawa enamusega vastu wõetud.

Siis on ettepanek tehtud selle seaduse I ja II lugemise wahel kolmepäewalisest tähtajast mitte kinni pidada. (Hääleta-

takse.) Ettepanek on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde.

18. Wäljaspool linna- ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seadus — I lugemisel.

Seaduse läbiwaatamiseks moodustatud erikomisjoni aruandja **Chr. Arro:** Riik tarwib oma tegewuseks ja arenemiseks wõrdlemisi suuri summasid raha ja seda on tema sunnitud sisse wõtma riigikodanikkudelt maksude näol. Teame ka, et maksud ei ole kodanikkudel kuigi armsad asjad ja nad tekitawad rahulolematust, suured ehk mitte õiglased olles. Meie algawas, noores riigis on maksude üle senni palju nurinat kuulda olnud ja see nurin ei ole mitte ainult wälja kutsutud maksu suurusest, waid palju enam on nurina põhjuseks olnud see, et maks leitakse mitte küllalt õiglane olewat wõrreldes teiste kodanikkudega. Kui Wabariigi Walitsus kodanikkudele maksusid peale paneb, siis peab maks õiglane olema, et mitte nurinat ei tekiks. Selleks on teatawaid aluseid tarwis, mille najal maksusid wõtta ja nende aluste wäljatõõtamine ei ole mitte lihtne asi. Käesolew seadus on üks niisugune, mille abil tehetakse leida meie riigi suurema hulga kodanikkude juures alust, mille peale wõiks riigi maksusid rajada, et rahulolematust vähemaks jääks, ära kaoks. See on liikumata waranduste hindamise seadus wäljaspool linna piire, ehk ühe sõnaga maahindamine. Selle tarwidusest on iga riigi eelarwe juures räägitud. Ka muudel juhtumistel on toonitatud, kui hädatarwilik on maade õiglase hindamine. Maadehindamist meie riigi ühes osas, nimelt lõunapool, on enne sõda juba toimetatud ja nendele alustele asutud, mida õiglaseks wõiks pidada. Põhjapoolses riigiosas on seisukord palju halwem ja nagu kuuleme, saarte peal isegi weel mingisugust hindamist ei ole senni olnud. Et seda ühtlustada üleriikliselt ja maksustamise otstarbeks leida ühtlast alust, on niisugune töö hädatarwilik. Meie teame ka, et selle seadusega meie otsekohe midagi kätte ei saa, see seadus peab ainult alguse panema sellele suurele tööle, mille läbiwiimiseks umbes 6 aastat ära kulub. Seadus, mis Wabariigi Walitsuse poolt erikomisjonile esitatud, on nüüd Riigikogusse jõudnud ja erikomisjon ei

ole mitte tarwiliseks lugenud suuri muudatusi ette wõtta. Erikommisjon on suu-remalt osalt walitsuse ettepanekutega ühinenud, wälja arwatud wähesed muudatused, mis seletuskirjas näidatud. Ma leian, et siin pikemaid seletusi tarwis ei ole ja teen erikommisjoni nimel ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

J. Piiskar (is.): Kõigist aruandja ilusatest manitsustest, et riigile on raha tarwis ja sellepärast tuleb maksusid maksta, ei selgunud aga siiski, mispärast see seadus just sarnasel kujul kõige otsarbekohasem. Sarnased seletused, nagu aruandja esitas, wõiksid rahuldawad olla wast kusagil metsanurgas põllumeeste koosolekul, kui aga on tegemist kaugeleulatawa seaduseelnõuga, nagu käesolew, mille elluwiiamiseks aruandja arwateski terwe rida aastaid kulub, siis oleks antud moraliõpetuste asemel tarwilik olnud peatada põhimõtete juures, millele see seadus on rajatud, kas on kaalutud ka teisi aluseid, ja mispärast on leitud eelnõu alused õiged olewat. Kõike seda ei ole aga tehtud. Sellepärast wõtan enesele wabaduse paari alusnõude peale tähelpanu juhtida. Esimene paragrahw, mis ära määrab, mis hindamise alla tuleb, jätab suure hulga warandusi hindamise alt wälja. Ma ei ole ka selle poolt, et näituseks, kõiksugu asjad, mis on ainult isiklikuks tarwitamiseks, hindamise alla tuleksid. Peab aga mingisugune põhimõte olema, mida hindamise alla wõtta ja mida mitte. Siin on näituseks jäetud hindamise alt wälja kõlbmata maad, mis tulu ei too. Mis on see kõlbmata maa, mis tulu ei too? Tähendab, peab olema ka niisugust kõlbmata maad, mis tulu toob, ega muidu seaduseandja ei wõi ütelda, et hindamise alt jääwad wälja kõlbmata maad, mis tulu ei too. Kui maa praegu tulu ei too, siis wõib ta tulewikus tulu tuua. Seega on tulukuse ja tulutuse momendi hindamise aluseks wõtmine täiesti ekslik. (W a h e l h ü ü e J. H ü n e r s o n ' i (põl.) poolt.) Kui Teie, härra Hünerson tänawu maatüki, mis kõlbulik on, tulutoowaks üles annate, siis, wõib olla, et tulewal aastal see maatükk Teile enam tulu ei too ja nõnda olete oma hindamisega sisse kukkunud. (N a e r p a r e m a l p o o l.) Hindamise aluseks tuleks wõtta wäärtus, mitte tulukus. Mina tahtsin just peatada selle küsimuse juures, sest wäljamaal, näituseks, eriti linnades, näib maad wõtawat püüe, warandusi mak-

sustada nende wäärtuse järele. (A. J ü r m a n (põl.) h ü ü a b m i d a g i w a h e l e.) Härra Jürman, Teie tahate, et waranduste pealt maksu ei saaks wõtta. Näituseks, linnades seisawad suured ehituskruunid kasutamata. Neid hoitakse selleks, et kui kruntide hinnad tõusewad, siis nendega spekuloida wõiks. Tulukus on neil aga hoopis wäike. Nõnda seisawad maksustamata miljonilised warandused. Ma tean ka jõukaid talukohti, iseäranis maanurgas, mis härra Arro'le wäga tuttaw, kus põllud söödis seisawad aastast aastasse. Ütelge, kas nad on käsutoowad wõi mitte. Härrad põllumehed, need suured maalahmakad jääwad maksustamata, sest nad on söödis ja ei too midagi sisse. Sarnast maapoliitikat aetakse praegu. Ma wõin Teile, härra Hünerson, andmeid selle kohta tuua, et terwed karjamõisad nõnda söödis seisawad. (N a e r j a k ä r a p a r e m a l p o o l.) Jah, waadake, just see, et teie enam wagusil paigal istuda ei püsi, näitab, et ma naela pihta olen trehwanud. Kui lugu nii on, siis on täiesti põhjendatud küsimine, kas on õige tulukust hindamise aluseks wõtta. Palju õiglasem ja palju wastuwõetawam oleks warandusi hinnata ja maksustada nende wäärtuste järele. See oleks ka teatud abinõuks, et inimesi sundida maad harima. Teie peate maa söödis, wõi ehitate enestele suured paaleed ja lossid, mis tulu ei too, kuid see ei tohiks weel põhjuseks olla, et maa ja hooned maksu alt wabastatakse.

§ 1 punkt b on öeldud, et maad ja muu kinniswara, mis on määratud üldtarwitamiseks, nagu näituseks kirikud, palwemajad, kabelid, surnuaiad, muuseumid jne. hindamise alla ei kuulu? On see õige? Wõtame näituseks palwemajad. Mis majad need on. Nad ei ole sugugi eriliseks otstarbeks ehitatud, nad ei ole kirikud, waid on lihtsalt üüritud majad. Neid wõib ja saab ka teisteks otstarbeks tarwitada. Seaduse järele jääb niisugune maja hindamise alt wälja. Aga wõib olla, et mõne aja pärast ta enam palwemaja ei ole, waid teda kasutatakse teiseks otstarbeks. Ja siis ei saa teda maksutada. Uut hindamist, nagu härra Arro'gi tähendas, on wäga raske toimetada, ega pole seda niipea oodata. Sest kui see raske hindamine möödas on, siis olete teie, härrad põllumehed, wäsinud ja tahate hingata omast kätetööst. Nii tulewad siis peale hindamisaastaid, mida härra Arro arwates olla waja 5—6, hin-

gamisaastad, mis wõiwad kesta väga kaua. Selle tõttu pääsewad mõned warandused aastakümneteks maksustamisest. Sarnaseid punkte on terve rida. Hindamise alt on wabastatud hooned ja isegi nende osad, — ma ei tea küll, missugused osad hindamata jäetakse, — mis on tarwitada omawalitsuste wõi riigiasutuste käes. Nimetatud asutused wõiwad sealte aga wälja kolida. Meil on juba mitu aastat kõneldud, et riigi-, kui ka omawalitsuse asutused peawad eramajadest wälja kolima. Nüüd on aga need asutused soomuseks mõnedele majadele, et neid hinnata ja pärast maksustada ei saaks. Isegi neid majasid, mis sõjawägede sõjawäewalitsuse tarwitada, ei saa hinnata. Kui sõjawäed lahkuwad, jääb maja jälle maksude alt wabaks.

Nii näeme, et esiteks ei ole wastuwõetaw tulutoowuse järele hindamine ja teiseks hulga waranduste hindamise alt hoopis wäljajätmine, kuna väga palju wõimalusi on, et need warandused tulewikus peaksid maksustamise alla kuuluma. Need on ainult üksikud küsimused. Et aruandja seaduseelnõu juures üldse tarwilikuks ei pidanud sisuliselt peatada ja et see seaduseelnõu alles hiljuti Riigikogule esitati, siis arwan, et ka komisjon teda just niisama pealiskaudselt arutas, nagu aruandja ta esitas. Sarnaselt pealiskaudselt ei saa seda tähtsat ja suurelatusesega seaduseelnõu Riigikogus otsustamisele wõtta. Seda silmas pidades teen ettepaneku, nimetatud seaduseelnõu uuesti komisjoni tagasi anda uuesti läbitöötamiseks, arwesse wõttes eelpoolestatud alusnõudeid.

Juhataja K. Päts: Sõna on järjekorras rkl. Arro'l.

Chr. Arro (põl.): Härra Piiskar wõttis ettepanud seaduseelnõu kohta sõna niisugusel kujul, nagu oleks siin seadusega tegemist, mis, tema arwates, tuleks täitsa ümber töötada. Ma ootasin, et toodakse asju ette, mis selleks arwamiseks põhjust on annud, kuid lõpuks tuli wälja, et temal väga vähe selle seaduse wastu ütelda oli. Härra Piiskar pani küsimise ette: miks kõlbmata maad ei tule hindamise alla, kui nad mitte tulu ei too. Jah, waadake, see asi wõib härra Piiskar'ile, kes niisuguste asjadega ei ole tegemist teinud, küllalt imelikult kõlada. Aga neile, kes maadekõlbmatusega tegemist teinud on, ei ole see mitte imelik. Meie teame, et kodumaal on väga palju

kõlbmata maad. Maahindamise järele Lõuna-Eestis tõusis selle üle suur nurin, et suur hulk maad nimetati kõlbmata maaks, mis igalpool ei olnud niisugune, et ta tulu ei oleks toonud. Näituseks nimetati kõik turbasood kõlbmata maaks, kuna mõnest soost väga head põletisturwast saadi. Seega, üks osa kõlbmata maad wõib waldajale tulu tuua, teine osa aga mitte. Meil nimetatakse õieti kõik kruusaugud kõlbmata maaks ja need ei too waldajale põllumajandusliselt mingisugust tulu. Juhtub see kruusauk aga kusagil linna lähedal asuma, siis wõib ta väga tulutoow olla. Waatke, sellega tuleb meil rehkendada. Nõndasama teame, et kõrged rabad, niikaua, kui nad ei ole veel kultiveeritud nõnda kaugele, et seal wõiks metsa kaswatada wõi põldu harida, on ikka kõlbmata maad, missugused tulu ei too, aga neid wõib tulutoowaks muuta ja see kõlbmata maa wõib siis ka selle waldajale kasu saata ja wõib teda tulu alla arwata.

See oleks üks märkus, siis oli seal veel terve rida teisi, missuguste kohta härra Piiskar ka nõudis seletust, mina arwan aga, et nende kohta iseäralikku seletust tarwis ei ole. Pean ainult tähendama, et komisjon selle seaduse peale ei ole mitte nii pealiskaudselt ja ükskõikselt waadanud, nagu härra Piiskar siin tarwiliseks pidas toonitada, waid komisjon on töötanud selle seaduse kallal suure huwiga ja hoolega ja tarwilisi muudatusi ette wõtnud seal, kus seda tarwilikuks peeti, ja kus seda mitte ei arwatud tarwilikuks, seal ei saanud teda ka mitte muudetud. Ja kui siiski kusagil peaks puudusi olema, siis ei ole ju veel wõimalus wõetud selles parandusi teha il lugemisel. Ei oleks aga mingisugust põhjust anda seda seaduseelnõu tagasi komisjoni, kes oma töö on teinud ja tarwiliseks on arwanud seda seadust Riigikogule esitada. Sellekohase ettepaneku olen ma juba komisjoni nimel Riigikogule teinud.

J. Piiskar (is.): Aruandja praegusest seletusest selgus, et seda seaduseelnõu tõepoolest pealiskaudselt on komisjonis arutatud. Minu otsekohese küsimise peale ei pidanud aruandja tarwilikuks wastatagi. Härra aruandja ütles aga väga inimlikult, et kui siin mõnesuguseid puudusi on, eks neid wõi siis parandada. Aga nii ikka ei saa tähtsate eelnõudega tulla. Kui aruandja ise ega komisjon ei

usu, et eelnõu wastuwõetaw on, siis ei kõlba tema Riigikogule esitada. Komisjon ei peaks ühtki eelnõu esitama ega aruandja ühtki eelnõu kaitsma, mida ta wastuwõetawaks ei pea. Kui aruandja ise ütleb, et eks katsu siin teda parandada, siis näitab see, et eelnõu ei ole põhjalikult läbi töötatud ja tuleb tagasi anda komisjoni.

Missuguse pealiskaudsusega küsimust on käsitatud, paistis aruandja seletusest selle kohta, et kruusaauk olla kõlbmata maa. Härra Arro, minu teada olla Teil põllumajanduslik haridus. Nüüd tulete Teie aga seletama, et kruusaauk on kõlbmata maa. Härra Arro, kruusaauk on teine kord kullaauk. (A. J ü r m a n (põl.): Aga ta on põllumajanduslikult kõlbmata maa.) Härra Jürman, mina arwan ka, et ta on põllumajanduslikult kõlbmata maa. Aga ega siis iga põllumajanduslikult kõlbmata maa sellepärast üldse kõlbmata pole. Sest põllumajanduslikult kõlbmata maa on ka see, kuhu Teie wiinawabriku peale ehitate. Kui juba sarnastes asjades segi minnakse, siis näitab see weel kord, kuidas seda eelnõu on arutatud. Kordan oma ettepanekut, et see seaduseelnõu tagasi antaks komisjoni põhjalikumaks läbikaalumiseks ja ümbertöötamiseks.

Juhataja K. P ä t s: Aruandja lõpu sõna ei tarwita. Ettepanekuid on tehtud 2. Komisjoni poolt on ettepanek tehtud, seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. Rkl. Piiskar'i poolt on järgmine ettepanek tehtud: „Panen ette väljaspool linnasid ja alewid asuwate kinniswarade hindamise seadust komisjoni tagasi anda ümbertöötamiseks“. Tagasiandmise kohta käiw ettepanek tuleb esimeses järjekorras hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb komisjoni ettepanek seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see seaduseelnõu I lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb wiimase päewakorrapunkti juurde.

19. Õnnetujuhtumiste pensionide lisamaksu seadus — I lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja ja L. Johanson: See seadus on tingitud sellest asjaolust, et

töökaitse-seaduse põhjal määratud pensionid on rahakursi langemise tõttu liiga madalaks jäänud. Kui wäiksed need pensionid praegu on, mis omal ajal määrati, seda näitab töö-hoolekandeministeeriumi poolt eelnõule juurdelisatud arwustik, mille järele nimelt: Eesti tööliste kinnitushisuses oli keskmine pension, mis praegu wälja makstakse, mis on määratud 1914 a. 16 rubla, 1915 a. 16,5 rubla, 1916 a. 22 rubla, 1917 a. 26 rubla, 1918 a. 47,5 rubla, 1919 a. 29 mk., 1920 a. 227 mk. kuus. Käesolew seadus tahab seda kõrgendada, aluseks wõttes palkasid meesterahwastele 48.000 mk. ja naisterahwastele 36.000 marka aastas. Kõrgendatakse neile, kes tööjõust vähemalt 35% on kaotanud. Selle tõttu on piiratud ka nende pensionääride arw, kes selle pensionide kõrgenduse seaduse alla kuuluksid ja ta teeks wälja umbes $\frac{1}{4}$ kõigist pensionäridest. Uue seaduse järele tõuseks pensioni ülemmäär kõige suurema töowõime kaotuse, see on 100% töowõime kaotuse juures meesterahwastele kunni 32.000 mk. ja naisterahwastele sama töowõime kaotuse juures 24.000 margani ja 15—17 a. meesterahwastele 20.800 margani, naisterahwastele 16.800 margani, kunni 15 a. meesterahwastele 16.000 margani ja naisterahwastele 12.000 margani aastas. Pensioni lisamaksu maksab eelnõu järele ka see asutus wõi isik wälja, kes ka pensioni tasub. Töökaitse komisjon ei ole omalt poolt siin suuremaid muudatusi, peale redaktsiooniliste ja mõnede pisemate sisuliste, mitte teinud. Komisjoni nimel teen ettepaneku seda eelnõu esimesel lugemisel wastu wõtta. Kuna aga teda maksma tahetakse panna 1. jaanuarist 1923 a. alates, siis teen ettepaneku, teda teisele lugemisele wõtta ilma kolmepäewalist tähtaega tähele panemata.

Juhataja K. P ä t s: Asun hääletamisele. Komisjoni poolt on ettepanek tehtud seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. (Hääletatakse.) Seadus on I lugemisel nähtawa enamusega wastu wõetud. Teiseks on ettepanek tehtud seda seadust II lugemisele wõtta ilma kolmepäewalise tähtajata I ja II lugemise wahel. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud. Riigikogu koosoleku päewakord on lõppenud. Sõna ettepaneku tegemiseks on rkl. Wirma'l.

20. Järgmise koosoleku aja ja päewakorra küsimus. **K. Wirma** (sd.): Ma teen ettepaneku järgmist Riigikogu koosolekut ära pidada esmaspäewal 18. detsembril kell 5 p. l. ja päewakorda wõtta järgmised seadused:

1) Eesti demokraatliku wabariigi ja Ukraina sotsialistliku nõukogude wabariigi wahelist 25. now. 1921 a. tehtud lepingut täiendada protokollil, mis samade riikide wahel 27. mail 1922 a. tehtud, kinnitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2) Rahwuswahelise ajalehtede ja perioodiliste ajakirjade aboneerimise kokkuleppega ühinemise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3) Wiru maakonnawalitsusele 480.000 margalise laenu andmise seadus — III lugemisel.

4) Riigiasutuste 1922 a. krediitide sulgumise seadus — III lugemisel.

5) Seadus 1923 a. eelarwe-summade tarwitamise kohta kunni 1923 a. eelarwe maksmahakkamiseni — III lugemisel.

6) Riigiametnikkude ja -teenijate palgaseadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

7) Seadus piiriwalwe wäljaminekute katmiseks eelkrediidi määramise kohta — Wabariigi Walitsuse ettepanek.

8) Perekonna-abiraha seadus — II lugemisel.

9) Rahwawäelaste ja nende perekondade pensioni-seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

10) Pärandusmaksu muudatuse seadus — II lugemisel.

11) Wäljamaalt sisseweetawate kaupade tollimärkidega warustamise seadus — II lugemisel.

12) Õnnetujuhtumiste pensionide lisamaksu seadus — II lugemisel.

Need on seadused, mida Riigikogu peaks weel enne waheaega läbi waatama.

Juhataja K. Päts: On tehtud kaks ettepanekut: üks neist, et Riigikogu järgmist koosolekut esmaspäewal kell 5 p. l. ära pidada, kuma teine on tehtud päewakorra kohta. Nende ettepanekute kohta on sõna kahel poolt ja kahel wastu. Sõna ei wõeta. Kas soowitakse korraga hääletada? (Hüüded: Korraga!) Panen ettepanekud korraga hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanekud wastu wõetud. Et tänase koosoleku päewakord läbi, lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.30 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Päts.**

Abisekretäär **J. Bergman.**